

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Lokální identita ve městě Most a faktory ovlivňující její
proměny**

Bc. Veronika Vopelková

© 2012 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Lokální identita ve městě Most a faktory ovlivňující její proměny " jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 6. 4. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Michalu Lošťákovi, doc. PhDr., Ph.D. za odborné posouzení a poradenství při tvorbě této práce.

Lokální identita ve městě Most a faktory ovlivňující její proměny

---

Local identity in the city of Most and factors influencing its alternations

Souhrn

Diplomová práce se v teoretické části zaměřuje na vymezení základních pojmů v oblasti lokální identity a kultury. V praktické části je pozornost věnována identifikaci obyvatel města a jejich lokální identitě, historii města Most a kulturnímu dědictví tohoto specifického regionu. Po roce 1967 došlo z velké části k likvidaci města Most a jeho okolních vesnic, kvůli těžbě uhlí, a zároveň bylo postaveno vedle uhelných dolů město nové. Touto kompletní přeměnou města došlo k narušení kulturních tradic i struktury obyvatelstva. Nové město se stalo domovem jak pro obyvatele původního města a okolních vesnic, tak pro nově příchozí pracovní sílu, po které byla kvůli těžbě uhlí velká poptávka. Lidé se stěhovali do nového sídliště, ale občanská vybavenost zaostávala, velkým nedostatkem pak byla absence možnosti kulturního vyžití. Za těchto podmínek bylo tedy takřka nemožné udržet lokální kulturní tradice i vytvářet tradice nové. Nová struktura obyvatel města sebou, jak se postupem času ukázalo, přinesla také řadu sociálních problémů. S těmito problémy se obyvatelé města a město samotné vyrovnávají dodnes. Proto lokální identita obyvatel města je nyní velmi slabá. Je třeba alespoň částečně vzniklé problémy vyřešit, aby mohlo být navázáno pouto mezi městem a jeho obyvateli.

Summary

Thesis in the theoretical part focuses on the fundamental concepts in the field of local identity

and culture. In the practical part, the focus is the identification of people and their local identity, history of the town Most and the cultural heritage of this specific region. After 1967 there was a large part to the destruction of the town Most and its surrounding villages, due to coal mining and also was built next to coal mines, a new city. This complete transformation of distorting cultural traditions and structure of the population. The new city became home to both the original inhabitants of surrounding villages as well as for newcomers labor, after which it was due to coal mining a large demand. People have moved to new settlements, but lagged amenities, a great deficiency was the lack of cultural opportunities. Under these conditions it is almost impossible to keep local cultural traditions and create new traditions. The new structure of the inhabitants themselves, as revealed in time, brought a number of social problems. These problems are city dwellers and the city itself still coming. Therefore, the local identity of the population is now very weak. It should be at least partially solve the problems arising that could be established bond between the city and its inhabitants.

Klíčová slova

Lokální identita, lidé, město Most, sociokulturní faktory rozvoje, vývoj lokality

Keywords

Local identity, people, the city of Most, socio-cultural factors of development, the development site

Obsah:

1. Úvod	11
2. Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
2.2.1 Metodický přístup	13
2.2.2 Zdroje dat	14
3. Literární rešerše	14
3.1 Region a jeho sociokulturní vymezení.....	14
3.1.1 Regionalismus v užším pojetí	16
3.1.2 Regionální rozvoj.....	17
3.2 Lokální a regionální identita	17
3.3 Kultura	20
3.3.1 Lidová kultura	23
3.3.2 Lokální a regionální kultura.....	25
3.3.3 Kulturní identita	28
3.4 Sociologické pojmy	31
3.4.1 Sociální identita a sociální prostředí	31
3.4.2 Sociální exkluze a inkluze.....	31
4. Charakteristika Mostecka.....	33
4.1 Poloha města Most.....	33
4.2 Historie města	34
4.3 Vliv těžební činnosti na kulturní památky města.....	37
4.4 Etnografická problematika.....	39
4.5 Zásahy do krajiny.....	40
4.6 Současná podoba města	40
5. Výzkumná sonda	41
5.1 Stanovení výzkumného problému	42

5.2 Stanovení hypotézy	43
5.3 Stanovení techniky výzkumu.....	44
5.4 Předvýzkum	46
5.5 Stanovení výzkumného souboru.....	47
5.6 Nástroj hlavního výzkumu.....	48
5.7 Obsahová analýza	49
5.7.1 Vztah mezi kulturními faktory a lokální identitu obyvatel města.....	49
5.7.2 Vztah mezi sociálním prostředím a lokální identitou obyvatel města	53
5.7.3 Míra lokální identity.....	58
6. Negativní dopady přeměny města na lokální identitu	61
6.1 Změny kulturních faktorů	62
6.2 Změny sociálního prostředí	62
6.3 Změny prostorové identity.....	63
7. Závěr	64
8. Seznam použité literatury	67
9. Přílohy.....	70

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1 Nejvíce využívaná kulturní zařízení v Mostě dle věkových kategorií.	49
Tabulka č. 2 Jaká zařízení či místo z hlediska kulturního a společenského vyžití obyvatelům města nejvíce chybí.....	49
Tabulka č. 3 Místa která, by obyvatelé nejraději ukázali návštěvníkovi města.....	51
Tabulka č. 4 Jaké kulturní tradice obyvatelé města znají.....	51
Tabulka č. 5 Vliv jednotlivých kulturních faktorů na lokální identitu obyvatel města.	52
Tabulka č. 6 Ochota dotazovaných opustit město, kvůli zaměstnání či studiu.	54
Tabulka č. 7 Vnímání sociálního složení obyvatel dotazovanými	55
Tabulka č. 8 Spokojenost s bytovou situací na Mostecku.....	56

Tabulka č. 9 Vliv jednotlivých sociálních faktorů na lokální identitu obyvatel města.	57
Tabulka č. 10. Znalost současného i starého Mostu a zájem o jeho historii.....	58
Tabulka č. 11. Ukazatelé míry sociální identity obyvatel města.....	59
Tabulka č. 12. Spokojenost s přírodní krajinou dotazovaných.....	60

Seznam grafů

Graf č. 1 Zachycuje sílu vlivu jednotlivých kulturních faktorů na lokální identitu obyvatel.....	53
Graf č.2 Vliv jednotlivých faktorů sociálního prostředí na lokální identitu obyvatel města.....	58
Graf č. 3 Míra lokální identity	61
Graf. č. 4 Vliv sociokulturních faktorů a jejich změny na lokální identitu obyvatelstva.	64

1 Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na hledání souvislostí mezi lokální identitou obyvatel regionu a změnami, které se udály v jeho historii.

Mohli bychom jednoduše konstatovat, že kulturní a sociální prostředí je důležité pro obyvatele všech regionů. Jaký má pak podoba tohoto prostředí vliv na vztah obyvatel k městu? Je možné tento vztah obyvatel ovlivnit ještě jinými faktory? Může být lokální identitou ovlivněn hospodářský růst či rozvoj města? Na tyto otázky se snaží tato práce najít odpověď.

Odpovídá na otázku, do jaké míry vnímá občan kulturní tradice, sociální prostředí či krajinu regionu, jak se cítí být s nimi propojen, tedy jak hluboce se cítí být skutečným občanem. I když dnes je zcela běžné, že se lidé stěhují za novým zaměstnáním do vzdálených měst, díky dobrému vztahu k městu a jeho obyvatelům se do rodných regionů vracejí. V případě regionu Mostecka tomu tak není. V regionu po jeho přeměně došlo k výrazné změně kulturního, sociálního i životního prostředí. V důsledku těchto změn, se zprerhaly kulturní tradice a vztah obyvatel k městu.

Místo, ve kterém budou tyto změny a vztah obyvatel k městu posuzovány je z pohledu lokální identity velmi zvláštní. Město Most a jeho okolí prošlo v minulém století zásadními změnami. Došlo k přestavbě podstatné části města a velkému přílivu nových obyvatel a tím i k přerušení kontinuity kulturního vývoje. Ba co víc, mnohé kulturní tradice zmizely, spolu se sociálními vazbami obyvatel původního města. Proto je dnes dosti obtížné opírat se o minulost a stejně tak něco nového vytvářet.

Je tedy jasné, že vztah obyvatel k regionu Mostecka, byl výše uvedenými faktory oslaben a bude těžké ho obnovit.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce bylo identifikovat změny lokální identity obyvatel města Mostu a analyzovat sociokulturní faktory, které ovlivňovaly tyto změny v historickém vývoji města Most, za posledních 50 let a v nedávné minulosti. Práce tak sledovala sociokulturní změny a jejich odraz na lokální identitě obyvatel města Mostu způsobené jeho historickým vývojem. K dosažení těchto cílů byla práce zaměřena na vnímání města z pohledu obyvatel Mostu.

- Význam prostředí a okolí města pro jeho obyvatelé.
- Jak vnímají jednotliví obyvatelé města celkové složení obyvatel Mostu.
- Jak jsou obyvatelé města ovlivněni jeho krátkou historií, vzhledem k jeho nedávnému dostavění.

2.2 Metodika

Teoretická část této diplomové práce byla zpracována pomocí užití literární rešerše a komparace literatury. Obecně se tak jedná o studium dokumentů, konkrétně se zabývajících regionální a lokální identitou a jejím vlivem na rozvoj lokalit. Obecná metoda v pozadí tohoto postupu je metoda dedukce (postup od obecného tvrzení ke konkrétnímu).

Pro vymezení regionu Mostecka bylo zvoleno komplexní studium příslušné literatury. Pro aplikaci jednotlivě vymezených kritérií byly využity znalosti, získané studiem odborné literatury (strategické dokumenty města, knihy o historii, kultuře a rozvoji Mostecka).

Výzkum byl realizován dle vybraných metod sociologického výzkumu obsahujících definici problému, přehled dostupné literatury, formulaci hypotézy, volbu výzkumné strategie, provedení výzkumu a interpretaci získaných informací a závěru výzkumu.

2.2.1 Metodický přístup

Při zkoumání vztahu obyvatel k městu se mohou využívat různé metody kvantitativní i kvalitativní povahy. Pro tento výzkum, jehož cílem je identifikovat změny lokální identity a sociokulturních faktorů, které tyto změny ovlivňují, byl zvolen kvantitativní přístup. Výzkumník v kvantitativním výzkumu si drží odstup od zkoumaných jevů. Tím zabezpečuje nestrannost pohledu. Při zvolení kvantitativní metody bylo tedy pracováno s takzvanými proměnnými. Proměnnou se označuje prvek zkoumání, který nabývá různé hodnoty, mění se. Proměnné se definují, identifikují, pozorují, měří, manipuluje se s nimi, sledují se a vysvětlují se vztahy mezi nimi. Byly tedy posuzovány počty změn sociokulturních faktorů jako nezávisle proměnné vzhledem k počtu lidí s vysokou až nízkou lokální identitou jako závisle proměnnou. V empirické části byl sestaven dotazník, který sloužil pro zkoumání počtu a vzájemného vztahu těchto změn.

Zkoumání, jež bylo založeno na dotazníkovém šetření, se skládalo z tvorby, distribuce a následné analýzy vyplněných dotazníků. Dotazníky byly tvořeny metodou výzkumu přehledové studie, která je využívá jako nástroj. Dotazníky se vyhodnocovaly dvěma analýzami a to univariční a bivariční. Data byla analyzována pomocí statistického programu SPSS. Pro interpretaci dat bylo vycházeno z údajů vycházejících z analýzy, které byly uspořádány do tabulek a grafů. Výsledky se následně interpretovaly s pomocí syntézy (sjednocování částí, vlastností a vztahů, vydělených prostřednictvím analýzy) a metody indukce (přechod od faktů k obecným tvrzením).

V poslední kapitole má práce za úkol potvrdit či vyvrátit stanovený předpoklad a navrhnout možnosti zlepšení a posílení lokální identity a zájmu občanů o lokální kulturu. Proto jsem na základě výsledků výzkumu navrhla strategii dalšího postupu a rozvoje města tak, aby byla zachována a dále tvořena lokální identita.

2.2.2 Zdroje dat

Analýza sledovaného území, rozčlenila oblast zkoumání na jednotlivé části (lokalizační a realizační předpoklady a jejich dílčí členění). Nejpodstatnější zdroje dat vycházejí z místního dotazníkového šetření, informací z dokumentů poskytnutých z Městské knihovny Most, internetových stránek Magistrátu města Mostu a z lokálních tiskovin.

3. Literární rešerše

3.1. Region a jeho sociokulturní vymezení

Osídlení prostoru a struktura tohoto osídlení je regionalisty parcelována do různých oblastí, tak, že vznikají charakteristické jednotky - regiony, které jsou od jiných jednotek odlišné a typické. Regiony jsou objektem regionalistických studií a jsou sociálně konstruované. Dle Jeřábka a Peštové¹ hranice regionu mohou být vymezeny fyziogeografickou hranicí například řekou či pohořím nebo mohou mít ostřejší podobu a to tehdy pokud hranice vznikla činností člověka (častější). Další důležitou vlastností regionů je jejich vnitřní struktura, ta nám rozděluje regiony na homogenní a nehomogenní. Homogenní regiony se vyznačují jednorodostí a stejnorodostí funkcí naopak nehomogenní (heterogenní) regiony jsou tvořeny jádrem (uzlem) a zázemím (spádové území). Celý heterogenní region je po té funkčně propojen vazbami mezi jádrem a zázemím. Vnější strukturu regionů nazýváme řádem a hierarchií regionů. Tato struktura vyjadřuje organizaci a vztah regionů mezi sebou. Může vyjadřovat nadřazenost (regiony) či podřazenost regionu (subregiony), podle regionální vybavenosti službami a zbožím.

---

¹ JEŘÁBEK, M., PEŠTOVÁ, J. *Regionalizace České republiky: formování regionů, jejich funkce, význam pro začleňování do evropského* str.24

„Region je komplex vznikající regionální diferenciací krajiny“.² Regionální diferenciacie krajiny je velmi starým a stále pokračujícím procesem, ve kterém můžeme rozpoznat základní tendenci, a to že na prostorové organizaci společnosti se stále více uplatňují faktory, které mají kulturní povahu.

Kulturní či sociokulturní region je takový časoprostorový průsečík současných a minulých společenstev. V podstatě je tedy možné říci, že se jedná o pojem svým významem podobný regionální kultuře a o zaměření na stejnou problematiku jako je sociální a sociologická diferenciacie území. „Stěžejní otázkou je pak identifikace, tj. v podstatě vymezení konkrétního regionu, který by se měl stát středem našeho zájmu z hlediska regionální kultury, resp. z širšího hlediska socioprostorových struktur i z hlediska vědomí regionální příslušnosti“.³

„Kulturní region jakožto region s výskytem konkrétních specifických kulturních prvků a jevů může být různými autory vymezován na základě různých principů. Například analytik M. Keating, který se dlouhodobě věnuje problematice evropských regionů říká: „Region nemusí být nutně historickou daností, ale lze na něj nahlížet rovněž jako na výraz kolektivní identity a sdílených pamětí, které usnadňují sociální kooperaci a změnu. V této souvislosti užívá pojmu teritorializace nacionality.“⁴

Sociologicky chápaný region by měl splňovat několik charakteristik. Dle Patočky a Heřmanové⁵ je první z charakteristik představována relativní vnitřní sociokulturní homogenitou obyvatelstva, která je odlišuje od obyvatelstva v okolních, sousedících územích. Tato homogenita se může projevovat jak v určité charakteristice vzdělanosti, tak v určitých shodných stereotypech chování, tj. shodných životních vzorcích, hodnotových preferencích, regionálně shodných životních zkušenostech, shodných sdílených kulturních symbolech. Druhým znakem sociologického regionu je jeho vnitřní integrita, tj. vnitřní provázanost sociálních subjektů (jedinců či sociálních skupin) nejrůznějšími vazbami (např. rodinnými, přátelskými, sousedskými, pracovními či jinými mezilidskými funkčními či racionálně založenými vztahy). Třetí charakteristikou regionu v sociologickém pojetí je pak existence

---

² MATES, P., WOKOUN, R., *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*, str. 113

³ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 113

⁴ KEATING, M., *European Integration and the Nationalities Question*, Politics and society str. 374

⁵ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 115

pocitu regionální identity, tzn. jak silného pocitu sounáležitosti s určitým lokálním či regionálním společenstvím (s jeho normami, hodnotami, preferencemi a cíli), tak i pocitu sounáležitosti s daným územím či krajinou a jejich přírodními či kulturními charakteristikami. Důležitou součástí regionální identity je povědomí o historické kontinuitě, diferenciaci a specifikách daného území, vědomí vlastní odlišnosti od regionů jiných. Posledním znakem sociologických regionů je pak zpravidla i nodalita, tj. existence hlavního centra (nodu), z něhož se do území mohou šířit nejrůznější sociální a kulturní inovace a také centrálního prostoru umožňujícího střetávání a komunikaci lidí.

3.1.1 Regionalismus v užším pojetí

Regionalismus v širším pojetí je představován činností praktické charakteru a to regionálním hnutím. V tomto pojetí je povětšinou předmětem zkoumání sociologů a politologů. Naopak pokud mluvíme o regionalismu v užším pojetí, hovoříme vlastně o společenské praxi, která vyjadřuje úsilí o zachování specifických kulturních a etnických tradic určitého území. V současné době je očekáván růst regionalismu a opětovný nástup především tradičního regionalismu, který je soustředěn na socio-kulturní oblast života a vychází z etnika žijícího v daném regionu a jeho specifické kultury. Tento regionalismus byl charakteristický hlavně pro období od 18. do 19. století a jedná se například o zřizování škol, knihoven, kulturně zaměřených spolků atd. Naopak soudobý regionalismus se začal vyvíjet později až v 60. letech 20. století a zaměřuje se na politickosprávní oblast života regionů. Usiluje hlavně o vytvoření samosprávy s širokými pravomocemi, o aktivní zakládání nových regionalisticky zaměřených politických stran a společenských organizací, obnovu tradičních regionálních aktivit včetně regionální symboliky a rozvoj sdělovacích prostředků regionálního původu. Regionalismus je tedy ze své vlastní podstaty endogenní, což se projevuje motivací a iniciativou obyvatel daného území k zájmu o rozvoj obývaného území. Zkoumání síly regionalismu a jeho možného rozvoje v oblasti Mostecka bylo jednou z hlavních činností při tvorbě této diplomové práce.

„Regionalismus je něco jako zeměpisná demokracie, která hlásá rovnost a rozmanitost. Může být definován hospodářsky i folkloristicky, rozumově i citově; jeho mnohoznačnost je na něm to nejlepší a nejživotnější. Učí nás intenzivnějším pocitu přítomnosti, žijeme silněji, dovedeme-li se víc ztotožnit se svým městem a krajem.“⁶

3.1.2 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj se opírá o ekonomické, ekologické, sociální i kulturní územní aspekty a zabývají se jím především územně správní jednotky a další orgány a organizace veřejné správy. Pokud se tedy zabýváme regionálním rozvojem, vycházíme vždy ze dvou důležitých dokumentů, ze zákona.⁷ a ze Strategie regionálního rozvoje České republiky z roku 2006. Základním nástrojem pro regionální rozvoj je regionální plánování, což je systematický proces zahrnující výběr cílů, úkolů a činností potřebných k jejich dosažení.

Koncepce regionálního rozvoje se může prosazovat dvěma způsoby a to endogenním a exogenním. Endogenní přístup nejdříve využívá své vnitřní zdroje a vnější podporu má pouze připravenou jako dodatečnou možnost. U exogenního přístupu je uznána větší potřeba vnějších zdrojů, tedy podpory takzvaných handicapovaných regionů. Takovéto regiony můžeme nazývat regiony se soustředěnou podporou státu. Jsou to hlavně regiony hospodářsky slabé s nízkými příjmy na obyvatele a strukturálně postižené regiony s nerovnováhou zaměstnanosti, s pomalým populačním vývojem a vysokou migrací obyvatel do jiného regionu, s malým ekonomickým růstem atd.⁸

3.2 Lokální a regionální identita

Obecně lze identitu charakterizovat jako proces, který se neustále dynamicky vyvíjí či mění a

---

⁶ ČAPEK KAREL, *Karel Čapek: Regionalismus*, Lidové noviny, 19.6. 2011

⁷ Zákon číslo 248/2000Sb. o podpoře regionálního rozvoje

⁸ HUDEČKOVÁ, H., LOŠTÁL, M., ŠEVČÍKOVÁ, A., *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*, str.83

neustále je konfrontován s různými sociálními aktéry. Dle Manuela Castellsa⁹ je identita našim zdrojem pro symbolické poznání účelu vlastního konání. Někdy je spojována s příslušností k vyššímu celku, ať už ve vyjádření sociálním nebo teritoriálním. Vyším celkem můžeme chápat území nebo sociální skupinu. Tato příslušnost nám pomáhá orientovat se ve společnosti a uvědomit si své vlastní místo v ní.

Identitu můžeme rozdělit na dva základní typy, a to identitu individuální a identitu kolektivní. Identitu individuální neboli osobní lze charakterizovat pomocí koncepce E. H. Eriksona¹⁰, který přišel s teorií ego-identity. Principem koncepce je plnění vývojových úkolů, pro dosažení úplného vývoje. Prostřednictvím individuální roviny identity si člověk může uvědomovat vlastní existenci a zároveň se vymezovat k identitám odlišným, vymezuje se vůči ostatním lidem. Pro potřeby této práce je však důležitější identita kolektivní neboli příslušnost jedince ke skupině. Tato identita se formuje skrze širší kulturní a společenské vzorce. Jde tedy o proces budování kolektivní identity, který nikdy nekončí a zahrnuje v sobě i kolektivní paměť. Tento proces probíhá ve specifickém určitém prostoru, který je významný pro sebe definující skupinu.¹¹ Dle teorie sociální identity H. Tajfela¹² jedinec snižuje hodnotu jiné skupiny ve prospěch skupiny vlastní. V určitých situacích po té jedinci jednají raději jako členové skupiny, než jako jednotlivci. Identita je tedy vytvářena během našeho života. Jednotlivé identity se zpravidla nevyklučují, častěji se překrývají nebo se mohou doplňovat. Pro lepší pochopení je potřeba vyjádřit identitu v patřičném kontextu, v našem případě v prostoru, aby bylo možné ji lépe specifikovat.

V odborných publikacích jsou převážně užívány tři pojmenování dle Vencálka¹³ to identita územní, teritoriální a prostorová. Pro potřeby této diplomové práce, postačí název prostorová identita. „Tradičně se tato identita spojuje zejména s pojmy místo a region, ale také se často spojuje s konceptem vnímání místa. Tento koncept se zabývá způsobem, jakým vnímáme

---

⁹ PAASI, A., *Region and place: regional identity in question. Progress in Human Geography*, str. 475-485

¹⁰ VÝROST, J., *Sociální psychologie*, str. 115-120

¹¹ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografické kultury*, str. 312

¹² TAJFEL, H., *Human Gross and social categories*, str. 255

¹³ VENCÁLEK, J., *Místní regiony a územní identita*, str. 37

skrze smysly své prostředí.“¹⁴ Základem prostorové identity není jen prostor, ale i čas, který při vytváření a reprodukci identity má důležitou roli v minulosti při utváření již výše zmiňované kolektivní paměti.

Při formování prostorové identity můžeme vyzorovat jisté principy, které shrnul Pavel Chromý¹⁵ do Breakwallových návrhů. Tyto návrhy obsahují čtyři principy. Základním principem je odlišení nás samých od ostatních na základě místa, kde žijeme. Dalším principem je fakt, že k definování nás samých přispívá také vědomí kontinuity vlastního života, který prožíváme dlouho dobu na jednom místě nebo jsme se sem přistěhovali z místa podobného. Třetím principem je sebeúcta, tedy pocit pýchy na místo, kde žijeme a posledním je princip sebe-účinnosti, kdy nám místo svými kvalitami může náš život usnadnit.¹⁶

Prostorová identita obecně je tedy určitým pocitovým vztahem jednotlivce či skupiny obyvatel k přírodnímu, sociálnímu i politickému prostoru, který je jím nebo skupinou obýván a s nímž jsou relativně dobře obeznámeni. Takovýto životní prostor jedince či skupiny je však i jedním z významných identifikačních znaků pro naše okolí, neboť představuje informaci nejen o určitém způsobu života, ale i o postojích a hodnotách jeho obyvatel¹⁷.

Lokální a regionální identity jsou často ztotožňovány a je jim přisuzován stejný význam, a to i přesto, že mezi regionem a místem (lokalitou) můžeme najít značné rozdíly. Lokální identita je založena na každodenním kontaktu a osobní zkušenosti jedince. Ale regionální identita je tvořena individuální rovinou identity, která je regionálním podvědomím jednice. Jedná se tedy o vztah jedince k regionu a mentální reflexi regionu v mysli a paměti.¹⁸ I přesto tyto rozdíly ve většině případů je možné užívané přístupy chápání regionální identity aplikovat na lokální identitu. Pro tuto práci dále však není důležité rozlišovat regionální a lokální identitu. Lokální (regionální) identitu lze definovat jako vnitřní pocit příslušnosti k určitému územnímu společenství lidí i k území samotnému. „V řadě případů pak silně vyvinutá lokální i regionální identita může nabývat podoby tzv. lokálního patriotismu, tj. často i v různé míře pozitivně

---

¹⁴ TUAN, Y. F., *Space and Place: Humanistic Perspective*, str. 445-457

¹⁵ CHROMÝ, P., *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů*, str. 163-178.

¹⁶ CHROMÝ, P., *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů*. Str. 163-178.

¹⁷ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 121

¹⁸ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. (2009): *Kulturní regiony a geografie kultury*, str. 250-320

zkresleného vnímání či vidění „vlastního„ území“.¹⁹ Lokální a regionální kulturu, tedy můžeme považovat za nejcennější součást kulturního dědictví národa.

S ohledem na současné evropské integrační tendence a s probíhajícím procesem globalizace by se mohlo zdát, že se regionální i národní kultury a identity ocitají v určitém ohrožení. Díky uznání potřeby kulturní rozmanitosti, jako způsobu překonání některých sociálně – ekologických problémů, se v poslední době začíná diskutovat o možné revitalizaci lokálních kultur a pospolitostí. Jak připomíná C. Applegate²⁰ „Častá je teze o konci národních států, které jsou na počátku nového tisíciletí nahrazovány regiony vázanými přímo na evropské instituce a budujícími si v rámci nového mocenského uspořádání i novou, tedy regionální, identitu“.²¹

3.3 Kultura

Pojem „kultura“ (lat.cultura, cultus, colere) je mnohoznačný, a bývá proto používán a definován v mnoha souvislostech. S vývojem vědeckého poznání se kulturní procesy staly předmětem takřka každé společenskovední disciplíny a každá z nich si postupně vyvinula vlastní přístupy, logická třídění a mnohdy i vlastní pojmový aparát. Jak píše T. H. Eriksen²² „Jeden z nejobvyklejších významů slova kultura je chápán jako synonymum sdíleného pohledu na život a obraz světa členů určité skupiny, který je odlišuje od členů jiných skupin. Kultura není „věc,, a to i přesto, že samotné slovo je substantivem. Kultura je přirozeně proměnlivá, mnohoznačná a v neustálém procesu vývoje“.²³ Pro člověka je z psychologického hlediska důležité mít kulturu a to z důvodu stability a sociální potřeby příslušnosti ke skupině. Neexistuje rovněž žádný důvod pro to, abychom předpokládali, že eventuální psychologické a

---

¹⁹ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 122

²⁰ APPLGATE, C., *A Europe of Regions: Reflections on the Historiography of Sub-National Places in Modern Times*, str. 1158

²¹ APPLGATE, C., *A Europe of Regions: Reflections on the Historiography of Sub-National Places in Modern Times*, str. 1158

²² ERIKSEN, T. H., *Antropologie multikulturních společností -Rozumět identitě*, str.18

²³ ERIKSEN, T. H., *Antropologie multikulturních společností -Rozumět identitě*, str .18

sociální potřeby nemusí být uspokojeny pouze, pokud budou mít všichni dohromady zároveň každý zvlášť svou „kulturu,„. Pro toho, kdo žije ve dvou kulturách je největším problémem znalost obou kultur, která je po této osobě vyžadována. „Nemáš-li kulturní identitu, tak si ji opatří“.²⁴

K vysvětlení jednotlivých kulturních projevů je užívána kulturologie, jež usiluje o vybudování kompaktní teorie. V praktické rovině jde o rozvoj výzkumů, které se pro různé účely snaží ozřejmit vliv kultury na jednotlivé sledované problémy. Z pohledu této práce se jedná právě o kulturní podmíněnost ekonomického rozvoje lokalit a regionů, a o to, jaké kulturní překážky stojí v cestě novým ekonomickým konceptům a projektům místního a regionálního rozvoje a jak například kulturní úpadek místního společenství brání ekonomickému využití památkového objektu.²⁵

Předmět kulturologie je členěn dle tematických okruhů. Tematické okruhy jsou tři. První zahrnuje nejobecnější význam kultury v rovině univerzálního atributu lidské společnosti, která ji specifikuje a vyčleňuje z přírodně biologického pojetí evoluce. Řeší problémy v současné době vysoce exponované. Jedná se například o konflikt mezi biologickým a kulturním pojetím vztahu mezi pohlavími, jak v rovině tzv. „gender studies“, tak i v rovině sociálně – politických diskusí. Pojetí druhého okruhu se zaměřuje na ozřejmění vzájemný vztahů a vazeb mezi zkoumanými kulturními jevy a procesy na úrovni jednotlivých sociokulturních systémů jako jsou kultury skupin, lokální komunity, regionální společenství, kulturní oblasti apod. K objasnění konkrétních kulturních projevů konkrétní sociální skupiny v čase a prostoru je užíváno zkoumání uzavřených skupinových kultur. Při interpretaci skupinové kultury vede mnohostrannost, šíře a permanentní proměnlivost kultury k obtížím, v podobě rozporných hodnocení a celkových pochybách o možnosti vytvoření uceleného teoreticky zakotveného systému. Třetí okruh předmětu kulturologie se vztahuje k individuální kultuře, kulturním projevům jednotlivce a vzory určujícími jak individualitu předmětu, tak jeho sociální a kulturní zařazení do společenského kulturního systému i jednotlivých subkultur. Základ

---

²⁴ ERIKSEN, T. H., *Antropologie multikulturních společností - Rozumět identitě*, str. 20,55

²⁵ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. Lidová kultura: národopisná encyklopedie svazek 3, str. 1582

pohledu na tento předmět je dán vztahem k prolínajícím se procesům kulturního relativismu a egocentrismu, které charakterizují kulturní systém jako celek, pro každou jeho jednotlivou subkulturu i pro každého jednotlivce.²⁶

Na základě toho, jak jednotlivé kulturní projevy vnímáme, můžeme vymezit kulturní egocentrismus a relativismus. „Kulturní etnocentrismus je založen na tendenci poznávat, měřit a interpretovat kulturní projevy ostatních jednotlivců a skupin na základě kultury vlastní. Od toho je odvozena druhá tendence pokládat vlastní kulturu za nadřazenou ve srovnání s ostatními. Třetí tendence, uvažovaná spíše v souvislosti s etnickými kulturními systémy a skupinami, vymezuje a nadřazuje kulturu jednoho etnika etnickým skupinám odlišným.“²⁷

Tato tendence je vlastní všem kulturám, je to kulturní univerzálie. Etnocentrismus je sice mechanismem, který podporuje integritu skupiny a kultury, podporuje identifikaci jedince s hodnotami a normami skupiny, jíž je členem, a usnadňuje proces enkulturace (osvojování si standardů, hodnot a tradic vlastní kultury), zároveň však výrazně znesnadňuje kontakt s nositeli kultur jiných, vůči nimž je netolerantní a v mnoha ohledech až agresivní (etnocentrismus je v tomto smyslu základní složkou všech forem nacionalismu či rasismu²⁸). Proti egocentrismu je často stavěn ve společenských vědách kulturní relativismus, ten však pouze není principem, který by byl společným vlastní. Jde o opak egocentrismu založeného na předpokladu kulturní svébytnosti jednotlivce a skupiny, které lze pochopit pouze v kontextu neopakovatelných, jedinečných podmínek jejich existence. Pohled na jiné kultury dle kulturního relativismu, má být tedy s patřičnou úctou, respektem a tolerancí. Radikální zastánci kulturně relativistického přístupu pak odmítají jakékoli měřítko srovnání jednotlivých kultur, které pokládají za zcela autonomní a z hlediska vývoje jedinečné. „Úplným extrémem je pak popření vzájemné srovnatelnosti jednotlivých kultur, a tím i vyloučení možnosti tyto kultury, ale i skupiny a jednotlivce kvalitativně hodnotit. Je nesporné, že kulturně

---

²⁶ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 12-18

²⁷ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 18

²⁸ MACHALOVÁ, T., *Lidská práva proti rasismu*, str. 11, 84

relativistické tendence podporují průnik nových kulturních elementů, a tím napomáhají i kulturní diverzifikovaností společnosti“.²⁹

3.3.1 Lidová kultura

Pojem lokální kultura se od významu pojmu kultura výrazně liší hlavně územní dimenzí, tj. spojením či vázaností k určitému místu. Velmi zjednodušeně ji lze definovat jako „stav kultury a jejích složek v prostorově omezeném rámci a čase“³⁰. Podoba lokální kultury je vedle rozšiřování konzumních vzorců v současné společnosti do značné míry závislá také na specifickém sociálním mikroklimatu každé obce (tj. na celkové vzdělanosti, potřebách a hodnotových orientacích místního obyvatelstva, na převažujících vzorcích chování, tradicích, historických kontextech apod.).³¹ Jinak řečeno na kvalitě sociálního prostředí dané lokality. Lokální kulturu, resp. specifickou subkulturu relativně malých územních společenství, tvoří jak prvky kultury materiální (hmotné), tak i prvky nemateriální (nehmotné) kultury, v různé míře pak i folklór, zvyklosti nebo různá kombinace prvků lidové i populární kultury.

Hmotné prvky lokální kultury lze rozčlenit na skupinu stavebních kulturních památek jako je lidová architektura, sakrální památky, funerální památky, feudální architekturu, technické a vojenské památky. Mezi ostatní prvky můžeme zařadit umělecké, uměleckořemeslné a ostatní drobné památky, drobné artefakty, kulturní krajina, historické zahrady a parky, archeologické památky, genofond flóry a fauny, který je specifický a z hlediska výskytu v určitých územích jedinečný. V přeneseném slova smyslu lze za hmotný prvek lokální kultury, nikoli však zpravidla ve významu památky, považovat i kulturní infrastrukturu, kulturní organizace či instituce a jejich materiální zázemí. Mezi oceňované prvky lidové architektury patří typické vnitřní uspořádání zemědělských usedlostí a venkovských obydlí a používané stavební materiály. Chráněné soubory lidové architektury na určitém území pak mohou mít statut vesnické památkové rezervace a mohou být chráněny i v podobě skanzenu. Jako určitý

---

²⁹ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 18

³⁰ ZEMÁNEK, L., *Lokální kultura v životě našeho venkova*, str. 124

³¹ ZEMÁNEK, L., *Lokální kultura v životě našeho venkova*, str. 125-149

protipól lidové architektury může vystupovat městská architektura a to v podobě měšťanských domů, paláců, radnic, městských bran, kašen, věží, podloubí apod.³²

Nehmotné prvky lokální kultury tj. v podstatě „neviditelné“ či hůře zmapovatelné prvky lokální kultury, jsou představovány převažujícím způsobem života (v rámci lokální či regionální mentality, jejíž součástí je i určitá sociokulturní identita), náboženským a spolkovým životem, tradičními zvyky a oslavami a ostatními nemateriálními složkami lokální kultury.³³ Převažující způsob života je charakteristika lokální kultury, resp. lokálního společenství lidí, a je jak faktorem utvářejícím podobu místní kultury, tak na druhé straně – je jejím důsledkem. Jednotlivé lokální kultury se pak mohou odlišovat různou mírou tradicionalisty, tj. různou schopností přijímat cizorodé prvky, nové myšlenky či postupy, dále různou mírou sociální kontroly a s ní spojené anonymity či neanonymity, různou sociální homogenitou a různou vzájemnou provázaností. Na pomezí hmotných a nehmotných prvků lokální kultury lze potom zařadit takové kulturní odkazy, jakými jsou např. tradiční gastronomie či tradiční výrobní postupy.³⁴ „Specifickým pojmem užívaným pro typologické odlišení lokální kultury podle místa jejího výskytu může být pojem venkovská a městská lokální kultura“.³⁵

Aktéry lokální kultury jsou sociální aktéři, čímž se obvykle rozumí nositel, iniciátor a realizátor určité činnosti. Obvykle jde o jedince, v řadě případů však i o nejrůznější sociální uskupení (neformální či institucionalizované skupiny), které reprezentují zájmy významné části obyvatel. Nejvýznamnější oblastí činnosti aktérů lokální kultury je v podstatě spontánní spolková činnost, vycházející z vnitřní potřeby, resp. lidské potřeby smysluplné seberealizace, dále z vnitřního přesvědčení, společných zájmů a často i z lokálního patriotismu rezidentů. Jak vyplynulo z řady sociologických výzkumů³⁶, typickými aktivními lokálními aktéry v oblasti místního společenského života i v oblasti místní kultury jsou jak nerůznější zájmové organizace či kroužky a sdružení tak místní organizace politických stran, obecně

---

³² FROLEC, V., MRUŠKOVIČ, Š., str. 76

³³ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie svazek 3*, str. 806-820

³⁴ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 66, 67

³⁵ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str.63

³⁶ NEJEDL, P., ČERMÁK, D., *Participace a partnerství v místní veřejné správě*, str. 45

prospěšné společnosti či nadace. „Všichni tito aktéři usilují o zachování či obnovení místních tradic a povznesení lokálního kulturního života“.³⁷

3.3.2 Lokální a regionální kultura

Jak uvádí v úvodním slově své knihy *Lokální a regionální kultura v České republice* Patočka s Heřmanovou „Význam místní a regionální kultury vystupuje do popředí jednak z hlediska kulturních tradic vázaných na dlouhodobě existující územní společenství, ve vztahu ke zděděným hodnotám materiální i nemateriální kultury a jednak v souvislosti s ekonomickým využitím kulturního dědictví jako rozvojového potenciálu jak v rámci prostorové ekonomiky, tak i v zájmu efektivizace národohospodářského systému“.³⁸

Jde v podstatě o velmi podobný pojem s pojmem kulturní region, který je zmiňovaný výše. Aby mohla lokální kultura v regionu vůbec existovat, je potřeba duchovní základu silně ovlivněného tradicí. Kulturní jevy jsou přímo nebo nepřímo ovlivněny společenskou politickou a ekonomickou situací dané lokality. Obce se v České republice liší jak ze sociálně ekonomického hlediska, tak svou hmotnou kulturní základnou, geografickou polohou, mírou samostatnosti z hlediska správy historií a sociokulturním mikroklimatem. Na různé lokální úrovni bude mít vývoj kulturního života různý průběh. Můžeme očekávat, že v regionech s vysokou kulturní vybaveností bude poptávka po kulturním vyžití uspokojována více. Tedy zde může docházet k obnovení či vytvoření nových tradic, které se vážou k místu či obci, k oživení lokální kultury, k posílení sociokulturní a lokální identifikace. Naproti tomu v regionech, kde tato kulturní vybavenost není a je třeba ji zřídít, tento stav může v obcích vést v těchto obcích ke konečnému úplnému vymizení spolkového a kulturního života.³⁹

---

³⁷ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 82, 83

³⁸ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 8

³⁹ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 85

Zde je potřeba zdůraznit, že takzvanou „kulturní štafetu“ vždy přenášejí lidé, kteří jsou hlavním rozvojovým potenciálem každé obce a jediným možným ochráncem kulturního dědictví.⁴⁰

Stejně tak jako jsou lidé hlavní rozvojovým zdrojem, je třeba věnovat pozornost zachování kulturní krajiny, jako hmotné součásti lokální a regionální kultury. Kulturní krajinou si lze představit určitý protiklad přírodní krajiny, tj. člověkem skoro nevyužívané krajiny. Vztah lidí ke krajině, jeho vývoj a míru kultivace dané krajiny nazýváme sociálním procesem. Kulturní krajinu jako takovou pak můžeme nazvat výsledkem aktivit minulých generací, takzvaným kulturním fenoménem, který je zdrojem poznání kulturních hodnot v oblastech lidského života a je tedy kulturní funkcí krajiny. Pohled člověka na krajinu a jeho postoj k ní závisí na konkrétních sociálních a ekonomických podmínkách života, tedy na faktorech, které jsou nejvýznamnější i pro utváření jejich životního stylu. Zpravidla je vnímána jako kulturní dědictví, které je třeba poznávat a předávat dalším generacím. Relativně nejjasněji je kulturní dimenze krajiny patrná v postojích obyvatel malého města. Prostor je zde vnímán jako rodný kraj, „země mých předků“, či kraj, kde každé místo má své vlastní kulturní významy.

Největším rizikem je zde převládnutí trendu maximalizace osobního prospěchu nad ostatními kulturními vzorci, což by mohlo vést k ještě intenzivnějšímu chápání kulturní krajiny jako výrobního prostoru a prostoru, který je chápáný jako překážka, nikoliv jako součást kulturního dědictví a jako součást života každého člověka. Pokud by se tyto obavy naplnily, mohlo by dojít ke ztrátě důvodu existence kulturního života.⁴¹

Regionální kultura se vyznačuje zejména vztahem k určitému konkrétnímu území (regionu). Začlenění lidí do dalšího rozvoje regionální kultury a zvelebování kulturní krajiny můžeme sledovat pomocí projevů a atributů jakými jsou např. regionálně specifické formy života, regionální hmotné kulturní dědictví, regionální úroveň vzdělanosti, regionální identity a mentality, regionálně specifické stereotypy chování, regionálně omezený výskyt určitého

---

⁴⁰ ZEMÁNEK, L., *Lokální kultura v životě našeho venkova*, str. 124-149

⁴¹ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 85, 86

kulturního prvku, regionálně specifické tradice či sociokulturní potenciál daného obyvatelstva a území apod.

Jako součást celkové kultury v určitém období vždy existovala vedle ní dílčí subkultura, vážící se na jednotlivé sociální skupiny a sociální vrstvy obyvatel. „Z pohledu lokální a regionální kultury jde o to, co z hmotného i nehmotného dědictví minulých generací budeme považovat za funkční pro současnou dobu a co bude možné či nutné v zájmu současných rozvojových podmínek vypustit jako nepotřebné, nebo dokonce kontraproduktivní“.⁴² Podle Soukupa⁴³ je zde myšleno kulturní dědictví, které je konfigurací kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních hodnot, norem a kulturních vzorců a idejí, které jsou ve společném vlastnictví a společenský duchovní či materiální hodnoty dané kultury a jsou předávány „z pokolení na pokolení, jako specifický typ dědictví.“⁴⁴ Kulturní dědictví je pokládáno za pomíjené či znovuobjevené svědectví o vývoji společnosti. Protože vždy směřuje do budoucna a zahrnuje v sobě více otázek než uspokojivých odpovědí. Kulturní dědictví je živé. Živé je tím, jak bylo vytvořeno a jak je předáváno, ničeno či zakonzervováno. „Kulturní dědictví je výrazem kultury vzniklé na určitém území a v určitém historickém čase, stává se něčím, co lze nazvat mezilidským mostem“.⁴⁵

Nemovitě kulturní památky představují většinou cenný předmět identifikace obyvatel s městem, jinak řečeno, zdroj identity města a jeho obyvatel. Jejich trvalá faktická a vizuální přítomnost zpřístupňuje nejen základní charakteristiky města, ale také jeho význam a historii. Je klíčem k pochopení logiky vývoje města, nejvýznamnějším svědkem jeho vývoje. „Tlaky na likvidaci či zanedbávání tohoto kulturního dědictví neznamenaají jen popření jeho hodnoty, často přesahují kontext regionu a České republiky, ale v představitelných důsledcích znamenají zároveň koncept likvidace historie města a jeho obyvatel, ztrátu jistot, které poskytuje historie“.⁴⁶ Mezi kulturní památky může také zařadit lidovou slovesnost, tanec,

---

⁴² PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 9,10

⁴³ SOUKUP, V., *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, Univerzita, str. 106-120

⁴⁴ SOUKUP, V., *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, str. 106-120

⁴⁵ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 11

⁴⁶ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 24

hudbu, hry, nejrůznější obřady, obyčeje a zvyky, výrobní technologie, výtvořiny lidového spisovatelství apod. Uchovávají se v projevech lidové kultury z generace na generaci jako zkušenosti každodenního materiální i duchovního života, podvědomě se sounáležitostí s regionem a jsou přenechávány dalším generacím tedy regionálně.⁴⁷

V této práci bylo pochopení pojmu lokální kultury klíčové a to z několika důvodů.

Abychom mohli sledovat lokální a kulturní identitu spolu s faktory ovlivňujícími další rozvoj či růst problémů města, je třeba pochopit, jak moc je lokální kultura propojena s lokální identitou ve městě. Již samotné kulturní dědictví je předáváno lidmi. Tedy o dalším rozvoji a možnostech budoucího kulturního dědictví rozhoduje zapojení lidí do předávání a tvorby tohoto dědictví a podoby kulturní krajiny. Protože je tato práce zaměřena na region, ve kterém došlo ke zničení skoro veškerých kulturních hmotných památek, bude dílčím úkolem práce zjistit, zda vymizení hmotného kulturního dědictví má vliv na podobu kulturní krajiny, či její změnu v průběhu let.

3.3.3 Kulturní identita

Když v antropologii hovoříme o identifikaci či identitě, míníme vždy identifikaci sociální. Sociální identifikace má tedy jinými slovy co do činění s tím, k jaké skupině jedinec náleží, „s kým se identifikuje“, a s tím, jak lidé etablojí a zachovávají hranice mezi námi a jimi. Z mnoha identifikací, které v komplexních společnostech zakládají příslušnost jedince, můžeme stručně vyjmenovat jako některé z možností jazyk, domov, příbuzenství, národnost, etnickou příslušnost, rodinu, věk, vzdělání, politický pohled, sexuální orientaci, sociální vrstvu, náboženství a pohlaví. Všechny tyto způsoby identifikace jsou schopny plnohodnotně vytvářet příslušnost k určité skupině.⁴⁸ „Identifikace se děje pouze v procesu etablování podobností s někým (identifikování se s někým) a jeho opaku- tedy prostřednictvím etablování rozdílů vůči někomu jinému. Kontrasty jsou tedy klíčovými momenty veškeré identifikace. Bez nich bych já nebyl sám sebou; bez jiných neexistuje pojem my. Jestliže akceptujeme, že

---

⁴⁷ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, str. 27,28

⁴⁸ VÝROST, J., *Sociální psychologie*, str. 161-177

skupinové společenství není přirozeně dané, je nutné ptát se, jak je možné, že vznikají určité typy společenstev. Příčinou toho všeho je, že identita je relační a situační. Jestliže je možné definovat sebe sama pouze ve vztahu k druhému, logicky z toho pak plyne, že identifikace je proměnlivá v závislosti na tom, ke komu ji vztahujeme“. „Chceme – li zjistit něco o skupinové příslušnosti nějakého člověka, musíme ho sledovat v mnoha situacích, během kterých přichází do kontaktu se širším spektrem druhých. Několikaleté výzkumy etnických procesů jasně vykazují, že neexistuje žádná přímá kauzální spojitost mezi kulturní výměnou a rozpadem hranic mezi nejrůznějšími identitami.

Pamětím jednotlivých společností a kultur, výrazovým prostředkům těchto pamětí a oboustrannému vlivu paměti a společnosti se věnuje J. Assmann ve své knize „Kultura a paměť“. Ten založil kulturně-antropologickou koncepci kulturní paměti, kde předmětem jeho zájmu je vnější, sociálně orientovaná a formativní dimenze lidské paměti, která je nezbytným předpokladem vědomí sounáležitosti (kolektivní paměti) každého společenství.⁴⁹

Kulturní identita má mnoho podob a je těžké je přesně definovat. V každém případě lze říci, že na kulturní identitu je možné dívat se dvojím pohledem. První pohled je definován mottem J.W. Goetheo „Kdo nedokáže složit čisté účty za tři tisíciletí, zůstaň v temnotách nepoučen. Žij jen ze dne na den.“ Dle tohoto motta je důležité chápat a rozumět svým kořenům až tři tisíce let do minulosti, aby bylo možné v dlouhodobé perspektivě rozumět vlastní kontinuitě. V poměrně dlouhém období, prvních 1000 let před naším letopočtem, byla většina Evropy pevně propojena idejemi keltsko-druidské kultury. Myšlenka „Keltské Evropy,“ je dnes příznivě vnímána, hlavně proto že zprostředkovává dosti konkrétní představu o jednom ze společenských kořenů dnešního evropanství. Dle Venclové⁵⁰ „Evropa musí oživit staré hodnoty, protože nové nezíská a tyto staré hodnoty jsou naším přínosem Evropě,“. Nalezení společné entity s Evropskou unií pro nás znamená úspěch v rámci globálního světa, ale v prvé řadě to znamená nalezení vlastní kořenů.⁵¹ Pochopení keltské kultury je pro nás důležité pro pochopení naší kulturní identity z druhého pohledu, právě proto, že České a Moravské země

⁴⁹ ASSMANN, J., *Kultura a paměť*, Prostor: Praha, 2001, ISBN 80-7260-051-6., str. 320

⁵⁰ CABADA, L., *Evropa – kultura – identita - Kulturní pozadí evropské integrace*, str. 48

⁵¹ CABADA, L., *Evropa – kultura – identita - Kulturní pozadí evropské integrace*, str. 48

byly středem území, z něhož se keltská kultura rozprostřela téměř do celé Evropy. Kromě toho již otec národa Palacký upozorňoval na to, že Keltové z této země nikdy neodešli, pouze splynuli s přicházejícím novým obyvatelstvem. Dnešní lidová kultura v Čechách a na Moravě v sobě ukrývá mnoho starých znaků, které jsou důkazem splynutí výše zmiňované keltské kultury s kulturou nově přicházejícího obyvatelstva. Stejně jako většina pohádek, bájí a mýtů stojí na základech této pradávnej keltsko-druidské kultury. Ještě pro nás významnější kulturologické aspekty z této doby jsou spjaty s druidismem. Druidismus povznesl keltské náboženství na úroveň filosofického učení. Druidové byly hlavními aktéry religiózních obřadů, které se konaly ve čtyřúhelníkových svatyních na posvátných a kultovních místech. Tato kultura rituálů spojená se symboly je v Čechách prokazatelná již od roku 1850 před naším letopočtem a působila zde více jak 2 500 let. Zřejmě tak dlouhé působení zajistilo, že prakticky žila a uchovávala se v lidových zvycích i v první Československé republice a v určitých regionech některé zvyky přežívají dodnes. Například stavění májky.⁵²

Další autor A. D. Smith ve svých pracích zdůrazňuje, že každá národní paměť (identita) musí mít teritorium, nemůže existovat bez hranic, i když je především duchovní.⁵³ Druhý a tradičnější a zároveň z větší části překonaný pohled tedy vnímá kulturní identitu jako identitu národní. Jednotlivci jsou tedy primárně ovlivněni tím, do jaké národnostní skupiny patří. To, že nás ovlivňuje země, ve které jsme se narodili, a jazyk, který jsme se naučili používat jako mateřský, je sice neoddiskutovatelná pravda, na druhou stranu to není jediné, co naši identitu určuje. Právě proto vznikly v posledních dvou desetiletích i jiné koncepty, které se na kulturní identitu dívají jako na dynamický fenomén, který prochází u jednotlivců změnami jak v čase, tak i v závislosti na životních zkušenostech a konkrétních situacích. V tomto pojetí jsme formováni nejen naší etnicitou nebo národností, ale také sociální skupinou, náboženským vyznáním, skupinami, kterými procházíme ve volném čase a podobně.⁵⁴

---

⁵² BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie svazek 3*

⁵³ SMITH, A. D. *Etnický základ národní identity*, str 123

⁵⁴ CABADA, L., *Evropa – kultura – identita - Kulturní pozadí evropské integrace*, str. 51, 90

3.4 Sociologické pojmy

3.4.1 Sociální identita a sociální prostředí

Pro tuto práci je důležité si uvědomit co to je sociální identita. Tu můžeme vnímat jako porozumění svému „já“, což není vůbec snadné. Vědomí své vlastní identity je důležité pro všechny z nás. Abychom mohli porozumět jiným lidem a zajímat se o ně, musíme nejprve poznat a zajímat se sami o sebe. Čím více jsme schopni uvědomit si svou vlastní identitu, tím více si uvědomujeme identitu jiných. Identita je také prožíváním toho, čím jedinec je a vyvíjí se vždy v konkrétní sociální a kulturní souvislosti.

Sociální identita je základem sociálního chování. Jde o začlenění jedince do skupiny a ztotožnění se s jejími normami a hodnotami.

Sociální identita je v podstatě odpovědí na otázky „Kam patřím?“ „Odkud pocházím?“ „Čeho jsem součástí?“ Jedná se o pocit, že je člověk někam začleněn, zahrnuje jeho vztah k druhým lidem, zahrnuje jeho místo mezi lidmi.⁵⁵

Dalším důležitým pojmem pro potřeby vyhodnocení sociálního šetření bylo sociální prostředí.

Sociální prostředí formuje a ovlivňuje sociální identitu každého člověka.

Pojem sociální prostředí člověka zahrnuje jeho životní a pracovní podmínky, úroveň příjmů, vzdělání a také společenství, jehož je součástí. Jsou to ekonomické, sociálně kulturní a ekologické podmínky, ve kterých se člověk vyvíjí a ve kterých člověk žije.

3.4.2 Sociální exkluze a inkluze

Problém sociálního vyloučení lze nalézt snad ve všech společnostech v historii.

Podstatou vyloučení je podle většiny odborníků nedostatečná participace na běžném životě ve společnosti, skládajícího se z ekonomické, sociální a politické složky.

Díky tomu jsou jedinci a skupiny vyloučení z hlavního proudu společnosti a to v kulturním i prostorovém slova smyslu. (vystěhovávání sociálně nepřizpůsobivých občanů).

---

⁵⁵ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, str. 67-78

Navíc problémy sociální exkluze se mohou na sebe nabalovat, a také se tak u nejohroženějších skupin děje, a tím se možnost jejich zapojení do společnosti dále znesnadňuje.

Sociální vyloučení se děje většinou na základě předsudků a na základě tzv. chudoby.

Ne všichni chudí ale musí být sociálně vyloučení, na druhé straně také ne všichni sociálně vyloučení musí být chudí. Sice stále velmi často nacházíme sociální exkluzi společně s materiální chudobou, ale není to problémem distribuce bohatství, ale spíše silou pout, které váží jednotlivce i skupiny ke společnosti. Problém sociální exkluze ale postihuje i další ohrožené skupiny obyvatelstva, jako jsou senioři, osoby se zdravotním či jiným postižením, etnické a národnostní minoritní skupiny apod.

Za negativní příklad sociální exkluze lze považovat vystěhování romské minority do sídliště Chanov u Mostu, které se uskutečnilo období v 70. let dvacátého století. Toto vyčlenění nepřineslo očekávaný výsledek.⁵⁶

Pod pojmem sociální inkluze si představují sociální začleňování do společnosti. Jde o systém podpůrných aktivit a činností, jehož cílem je pomoci ohroženým skupinám v návratu do společnosti. Tento systém probíhá buď přímo prostřednictvím státní správy, nebo pomocí různých neziskových organizací. V podstatě jde o to, pomoci ohroženým skupinám vést plnohodnotný život ve společnosti.⁵⁷

---

⁵⁶ NAVRÁTIL P. a kol. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky.*

⁵⁷ NAVRÁTIL P. a kol. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky.*

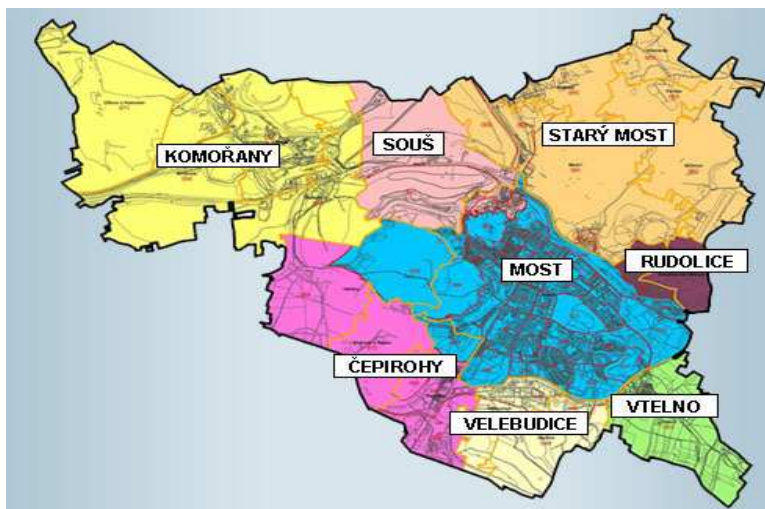
4 Charakteristika města Mostu

4.1 Poloha města Mostu

Město Most je okresním městem v Ústeckém kraji. Je položeno v nadmořské výšce 230 m nad mořem a zaujímá plochu cca 8690 ha. Současný stav obyvatel města je 66 882 tisíc.

Přesto, že leží na okraji Ústeckého kraje má dobré a nepříliš daleké spojení s většími městy v naší republice. Např. vzdálenost spojení do Prahy je cca 90 km, do Plzně 103 km, do Liberce 132 km a do Brna 290 km.

Poloha města, mezi Krušnými horami a Českým středohořím, je výjimečná. Rekultivacemi se zcela změnilo město i jeho okolí. Dostatek zeleně, opravené barevné domy, zvětšující se nabídka obslužnosti pro obyvatele města jen málo připomíná Starý Most, ale ani Most před dvaceti lety. Dalším typickým znakem tohoto severočeského města je velkoryse řešená dopravní infrastruktura.⁵⁸

Současné územní členění města Mostu.

⁵⁸ <http://www.mesto-most.cz/mesto.asp?p1=51>

4.2 Historie města

První zmínku o existenci Mostu nacházíme v Kosmově Kronice české. Pons Gnevin iuxta fluvium Belinam (Hněvův most nad řekou Bílinou) je uveden při líčení válečných událostí mezi německým císařem Jindřichem III. a knížetem Břetislavem I. v letech 1039 a 1040.

Nejprve byl Most tržní osadou na křižovatce starých obchodních cest a přechodem přes Komořanské jezero. Spojitost hradu, který byl postaven cca v letech 1238 a tržiště, přispělo k jeho významu a stalo se důležitým obchodním centrem.⁵⁹

Zakládací listina města Mostu se nedochovala, ale zmínka o Mostu jako městě je z r.1247. Most měl však charakter města již před tímto datem. V polovině 13. století je povýšen na královské město. K roku 1257 se datuje nejstarší městská pečeť.

Most je koncem 13. století typickým gotickým městem a plní funkci nového hospodářského střediska. Jeho velkou výhodou je jeho poloha v blízkosti zemských hranic na význačné dopravní cestě. V průběhu 14. století Most získal řadu práv a svobod, ale též povinností. Patrně již koncem 12. století se v okolí Mostu začínají zakládat vinice, r. 1374 Karel IV. uděluje Mostu pražské viniční právo. V polovině 14. století je definitivně ukončeno zajištění města hradbami.⁶⁰

Prosperující a rozvíjející se město Most, které bylo podporováno katolickou církev chtěli ve letech 1421 -1424 dobýt husité. Jejich tažení proti Mostu v letech 1421 a 1424 však skončilo pro husity neúspěšně. Ekonomická situace v polovině 15. století po válkách a požáru roku 1455 nebyla v Mostě nejlepší. Přes několik řemeslnických cechů, působících v Mostě, se ale začalo s dobýváním rud v Krušných horách, které mělo podpořit růst a rozvoj města. Ten však bohužel zastavil další veliký požár, který město postihl r. 1515. Nebyl prvním, (požáry město postihly již v letech 1321, 1334, 1395, 1455), ale pro osud města, nejhorším. Poškozen byl i raně gotický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1253–1257. Začalo se s obnovou města a jeho dominantou byl nejen kostel, ale i nová renesanční radnice. V roce 1595 město

---

⁵⁹HOFFMAN FRANTIŠEK, *České město ve středověku*, str. 55

⁶⁰BOHUMIL, B., *K historii Židů v Čechách*, str. 157

koupilo od císaře Rudolfa II hrad Hněvín se všemi jeho 12 vesnicemi. V průběhu třicetileté války se v držení města i hradu postupně vystřídal císařská, saská i švédská vojska.

Po válce Most upadá do stagnace a ztrácí svůj hospodářský i politický význam. Hrad je v letech 1651–53 na přání obyvatel města zbourán. Obtížnou poválečnou situaci Most překonal teprve počátkem 18. století, kdy se začaly stabilizovat hospodářské poměry. Roku 1820 však postihl Most další veliký požár, při kterém shořelo 214 domů a řada městských a církevních budov a Most opět začíná budovat nové domy a veřejné budovy.

Počátkem 19. století byla na městských pozemcích zahájena těžba uhlí na dole Zlatá trojka, až do 60. let 19. století se ale jednalo o primitivní dolování. Od 70. let 19. století začal rozvoj průmyslového podnikání na území města. Zásadní obrat přináší roku 1870 prodloužení železnice z Ústí nad Labem do Chomutova vedoucí přes Most, což znamená spojení mosteckých dolů s širším odbytištěm, k dolování nastupují velké akciové společnosti. Rozsáhlá stavební činnost, která je průvodním jevem měnicích se podmínek a poměrů, pokračuje i počátkem 20. století. Ve 30. letech 20. století končí stavební dějiny starého Mostu. Po 2. světové válce probíhá výstavba nových čtvrtí. V roce 1964 vláda vydává rozhodnutí o likvidaci Mostu, která je realizována od roku 1967 a ukončena 1982. Město Most bylo před likvidací složeno ze dvou částí. Starší část města, která byla zlikvidována stála na uhelném sloji. Druhá novější část města, která je dodnes částečně zachována, byla ponechána hlavně kvůli půdě, která zde byla bezslojová.⁶¹

Konkretizace záměru likvidovat starou část města byla poprvé zanesena do usnesení představenstva ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 2. října 1962. Na základě toho pak vyšlo usnesení vlády č. 180 ze dne 25. března 1964, kterým bylo definitivně rozhodnuto o osudu města, jež nedlouho před tím oslavilo 700 let svého trvání. Současně byla zřízena vládní komise pro likvidaci a dostavbu města. O osudu města a jeho okolních vesnic tak rozhodlo uhlí. Podivuhodnou hrou osudu bylo příčinou zániku města totéž nerostné bohatství, které sto let před tím dalo podnět k jeho rozkvětu. Celé město se třemi náměstími, kláštery, kostely, továrnami budovou divadla, nemocnice zmizelo z povrchu zemského a

---

⁶¹ NOVÁK, V., *Zmizelý Most*, str. 45 -76

zůstalo jen ve vzpomínkách a srdcích pamětníků. V druhé polovině 20 století muselo tedy město ustoupit těžbě hnědého uhlí a na opačném břehu řeky Bíliny vznikl Most nový. Architektonické plány byly řešeny velkoryse a síť širokých ulic s rozlehlými parky se může dnes srovnávat s velkými evropskými městy. Město Most na svojí historii ale nezapomíná a snaží se ji přiblížit současným obyvatelům. Život se tak díky rekultivacím vrací do míst, kde se po desetiletí intenzivně těžilo. Dnešní most přes řeku Bílinu je tedy symbolickým mostem mezi historií a současností.

4.3 Vliv těžební činnosti na kulturní památky

Díky nařizované a ostře sledované těžbě uhlí, která byla kontrolována vládou, byly naléhavé potřeby obyvatel, které se dotýkaly jejich životní úrovně, kulturních hodnot a zdraví až na druhém místě. Uspokojování těchto potřeb bylo podmíněno prostředky, které byly uvolňovány ze zisků plynoucích z těžby uhlí. Ani nápravné kroky k oživení krajiny však nemohly přirozeně kompenzovat neodvolatelnou ztrátu kulturní krajiny a sídlišť, jako původního autentického tradičního prostředí, nezbytného pro život obyvatel. „V této situaci byly spolu s lidmi a jejich předky, ležícími na různých hřbitovech likvidovaných sídlišť, přemísťovány i některé kulturní památky, které dle finančních možností byly znovu ošetřeny a osazeny, a ostatní čekají dodnes v provizorních depozitářích v různých lokalitách bývalého Severočeského kraje na svoji záchranu a případné další využití. Proto v lokalitě Mostecka dochází ke drastickému snižování památkového fondu“⁶².

V zájmu zachování kulturních památek se staly jejich transfery již nedílnou součástí historie každé lokality. Pakliže v minulosti byly tyto památky přemísťovány kvůli jejich zhoršujícímu se stavu, v poslední době jsou zaznamenávány jejich pohyby díky technickému rozvoji, spíše z míst veřejných na místa bezpečná což signalizuje především u přesunu větších artefaktů (budov, soch) nenávratné změny životního prostředí. Kulturní památky se stěhují do nových míst, nově k tomu určených, do muzeí, galerií, přizpůsobují se novému prostředí, bez autentické souvislosti, jako exponáty a v nejlepším slova smyslu či případně se ocitají

---

⁶² POKORNÁ, L., Osud Mostecka, Okresní muzeum Most, 1996 s. 222

v sousedství stylově shodných, nebo příbuzných výtvorů bez svého tradičního prostředí, které nelze přemístit, ani zachránit.⁶³

To je také osud pozdně gotického Děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie, který zůstal ušetřen a byl v roce 1975 přesunut po kolejích o 841 metrů. Tento kostel byl přesunut do západní části nového města a postupně restaurován a rekonstruován. V roce 1988 byl zpřístupněn veřejnosti jako výstavní a koncertní prostor a znovu byl vysvěcen v roce 1993. Církev se zdráhala kostel znovu vysvětit, protože se přesunem po obloukové dráze posunula i osa chrámu, a oltář tudíž nebyl orientován na východ, nýbrž na jih. Přesun kostela je dokonce zapsán v Guinnessově knize rekordů, jako přeprava nejtěžšího předmětu po kolejích.

Děkanský kostel v Mostě v sobě spojuje dvě hodnoty: kvalitu architektonického díla, které své nadčasové trvání zajistilo tím, že jeho funkce byla integrována v rukách umělců v mimořádné umělecké dílo, dotvořené historickým souborem svého zařízení. Jedinečnost nové úpravy interiéru spočívá v tom, že z města, které zmizelo, bude Děkanský kostel Nanebevzetí panny Marie navždy jediná památka, která v sobě uchovává nejen dílo několika generací pozdně gotických a renesančních mistrů, ale stále bude připomínat i staletou historii největšího z královských měst, založeného v podhůří Krušných hor. Mostecký kostel, chápaný jako živá galerie, dnes probouzí všechny hodnoty tohoto jedinečného díla a umocňuje je do podoby, kterou mělo v optimální chvíli svého historického života.⁶⁴ Teprve v současné době začínají být realizovány revitalizační úpravy výsypek a zbytkového Lomu Most, je upravováno i okolí kostela, jehož poloha se stává spojnicí mezi novým Mostem a rekultivovaným prostorem územně historické části města.

4.4 Etnografická problematika

Transformace tradičních pospolitostí v lokální společnosti průmyslové civilizace vyvolala nerovnoměrnost v ekonomicko- společenském vývoji Mostecka, což bylo zřejmé již od 80.let minulého století. V převažující míře se prosadil uhelný průmysl, který se stal stěžejním

---

⁶³ POKORNÁ, J., Osud Mostecka, str. 223-225

⁶⁴ MANNLOVÁ, H., Kulturní památka Most- Děkanský kostel a jeho stavitelé, str. 65

výrobním odvětvím po řadu následujících desetiletí.⁶⁵ Na konci 19. století byly díky ekonomickým změnám nahrazeny tradiční pospolitosti a začaly se formovat nové lokální společnosti. První typ užší lokální společnosti vznikala tam, kde neprobíhal prudký rozvoj výroby, potřebující velké množství pracovních sil. Jednalo se převážně o horské vesnice Mostecká a tato lokální společnost byla především složená z místních společností.

Druhý typ již širší lokální společnosti se formoval převážně v oblasti, která procházela prudkým průmyslovým rozvojem v krátkém čase. Oproti výše zmiňované oblasti se zde rychle zvyšovala poptávka po pracovní síle. Tím zde docházelo k migraci nejen kvalifikovaných dělníků od nichž se místní lidé dále učili, ale také k příchodu nekvalifikovaných pracovníků z relativně rozsáhlého území, kteří zde zastávali pozici levné pracovní síly. Nejprve docházelo k migraci obou typů pracovních sil z převážně etnicky stejných území. Od 80. let minulého století začalo docházet k přílivu pracovníků i z míst etnicky nestejných a došlo zde tedy ke smíšení stávající struktury obyvatelstva s imigranty jiné národnosti. „Přeměna národnostní skladby vázaná na rozvoj průmyslových oblastí se v českých zemích uskutečnila buď imigrací příslušníků jiných národností do území etnicky českého, nebo naopak českého dělnictva do prostředí s převládajícím německým obyvatelstvem.“ Regionální společnost se plně zformovala koncem 19. století v pánevní části Mostecká. Lokální společnost tohoto typu je v pánevní oblasti Mostecká územně přísně vymezena a geograficky omezena. V důsledku postupující průmyslové revoluce se v pánevní oblasti Mostecká uvolnil migrační proces, který se skládal z vnější migrace, jejíž základ spočíval v přívalu obyvatel z různých území mimo pánevní oblast a z vnitřní migrace, kterou vyvolávalo mnoha příčinné stěhování obyvatel z obcí do obcí uvnitř pánevní oblasti. Z pánevní oblasti se vytvořila subregionální oblast, kde se zcela změnilo pracovní zařazení obyvatel a výrazně se projevil změny v národnostním složení obyvatelstva.

„Uvedenou migrací obyvatelstva se na Mostecku vytvořila v poválečných letech nestabilizovaná společnost, jež musela projít složitým procesem vytváření společného způsobu

---

⁶⁵ POKORNÁ.L., *Osud Mostecká*, str. 114 - 126

života a kultury. Příslušníci jednotlivých etnických skupin nebyli na stejné kulturní a životní úrovni.“

To vše vytvářelo etnickou i etnografickou směsici, které bylo nutné dát určitou životní formu a společenský řád. Živelným přístupem k řešení nakupených problémů a prosazováním univerzality ve způsobu života se vytvořil „společenský hybrid“, jehož podobenství se dále komplikovalo násilnou migrací obyvatel vyvolávanou vysídlováním obcí v dříve demograficky nejhustším území z důvodu jejich likvidace pro uvolnění předpolí pro povrchovou těžbu uhlí.⁶⁶

Tato neutěšená situace ve skladbě obyvatelstva a lokální společnosti bohužel přetrvává do dnešních dní.

4.5 Zásahy do krajiny

Mostecko postihly zásahy do krajiny v rámci dolování uhlí. Zásoby hnědého uhlí nebyly dolovány klasickou důlní činností, ale otevřenou, povrchovou těžbou, která zanechala na tváři zdejší krajiny zdánlivě nezhojitelné jizvy. Přesto, že mediálně byla taková činnost veřejností odsuzována a pro místní obyvatelstvo znamenala sice na jedné straně pracovní příležitosti, ale na straně druhé útrapy a strádání, často i ztrátu domova, již od prvních začátků povrchové těžby bylo seriózně počítáno s budoucí rehabilitací a revitalizací krajiny.

„Na úložištích a výsypkách byly zakládány první pokusné plochy o ozelenění takových míst a hledány vhodné dřeviny. Na konci letitých snah a za účasti mnoha odborníků a stovek terénních pracovníků je současná mostecká krajina s mnoha jizvami již zahojenými a porostlými mladým lesem. Někdejší „měsíční krajina“ se přeměnila v rekreační oblast.“⁶⁷

4.6 Současná podoba města

---

⁶⁶ POKORNÁ, L., *Osud Mostecka*, str. 114 - 126

⁶⁷ ŠTÝS, S., VĚTVIČKA, V., *Most v zeleném*, str. 41

Město Most má nejvíce zeleně v poměru k výstavbě - je to více jak 30 procent a proto v Mostě najdete parky, aleje sakur i přírodní zalesněný vrch Šibeník. Celé okolí Mostu se zcela proměnilo. Vyrostla nová rekreační a sportovní centra na zrekultivovaných plochách s převahou lesů, lesoparků, ale také s nejrozsáhlejšími vinicemi v Čechách. Obyvatelé a návštěvníci Mostu mohou využít k návštěvě autodrom, hipodrom i aquadrom. Také golfové hřiště s greenem připomínajícím anglický trávník. Vodní plochy areálů Benedikt, Matylda a Mostecké jezero, jsou vhodné ke koupání i k rybaření. Raritou města Mostu je i národní kulturní památka – gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, přesunutý o 841 m a nejstarší budova města – kostela sv. Ducha. Využívaná jako Mezinárodní památník obětem II. světové války je budova z r.1924 na městském hřbitově. I starý židovský hřbitov v Souši je pozůstatkem starého Mostu. Nejhezčí pohled na město Most je však z nově rekonstruovaného hradu Hněvín. Celou podkrušnohorskou pánev, ve které Most leží, obklopuje hradba Krušných hor i zelené prostory pod nimi, jižním směrem pak České středohoří. To vše tvoří z města a jeho okolí přírodní oblast, která je velmi výjimečná.

S městem Most je nepochybně spjata rozsáhlá těžba uhlí, ale zároveň i přeměna krajiny. Současné období je charakteristické postupným útlumem hnědouhelné těžby. Projevuje se to uzavření lomů, kde se dnes se tato oblast úspěšně rekultivuje a její charakter dotvoří Mostecké jezero. Napouštění jezera se dokončí v roce 2012 a v okolí této vodní plochy by v budoucnu měla vyrůst nová rekreační, kulturní, sportovní a později také obytná zóna. Touto rekultivační akcí se uzavře kruh kolem Mostu, v němž těžba již skončila, dojde k nápravě všech škod, které zde dvoustletá těžba krajinně způsobila. Ruku v ruce s rekultivací krajiny jde však i vzrůstající nezaměstnanost. Jsou to právě propuštění horníci bez kvalifikace, kteří nemohou najít dlouhodobě zaměstnání.

Dřívější „Černý Most“ má dnes mnoho výjimečných atributů oproti jiným městům v celé naší republice, které ho právem řadí na přední místo moderních českých měst. Patří mezi ně nejvyšší výšková budova Mostu a celého Ústeckého kraje, která má 96 m, hipodrom, který patří mezi čtyři dostihová závodiště nejvyšší kategorie „A“ v ČR, autodrom, který je jedním ze dvou nejvýznamnějších automobilových závodních okruhů v ČR. Most má plně ekologickou městskou hromadnou dopravu a mezi Mostem a Litvínovem vede jedna ze dvou tramvajových

trati, spojující dvě města v ČR. Další raritou města je veřejně přístupný páternoster (oběžný výtah) který je v budově Business Centra, Kostel Nanebevzetí Panny Marie, který je po kolejích nejdále přesunutá stavba světa (10 000 tun). Mostečtí vinaři sklízají na Mostecku víno z nejdříve položené vinice v ČR, vyrábí jediné košer ledové víno na světě a jediné košer víno vyvážené do Izraele. Velmi populární turistickou atrakcí je v Mostě exkurze v povrchových dolech "Uhelné safari".

5 Výzkumná sonda

Na počátku výzkumné části je potřeba pochopit sociologický výzkum ze všech úhlů pohledu. Proto bylo vycházeno ze studia tří teorií tří sociologů s trochu odlišnou metodologií výzkumu. Ze získaných poznatků pak byly vybrány metody a postupy při vlastním výzkumu.

Bylo třeba zodpovědět si metodologické otázky „Řešení metodologických otázek je ovlivněno filosofickými pohledy.“⁶⁸ Způsob jakým výzkum dále vést již záleží na názorech jednotlivce na povahu sociálního světa, a co něm může vědět (ontologie) a na názorech na povahu znalostí a stanovení způsobu jak k nim může dospět (epistemologie) a na hodnotných a etických hlediscích. Jednotlivec je zde osoba výzkum provádějící, v tomto případě je za něj považován autor této práce. Dále závisí na základních cílech výzkumu, na externích vlivech na výzkum i na bezprostředním okolí.

Podle Hendla při výzkumu a řešení výzkumných otázek lze používat dvě hlavní obecné metody dané dvojicemi analýza- syntéza a dedukce-indukce. Syntéza, jako složení částí do celku a popis hlavních organizačních činností byla užita pro interpretaci získaných dat spolu s dedukcí. Ta spočívá v logickém odvození závěru z množiny jiných tvrzení, která považujeme za pravdivá. Dedukce může postupovat od obecného k jedinečnému, od obecného k obecnému nebo od jedinečného k jedinečnému. V empirickém výzkumu je používána dedukce, je-li potřeba nějaký případ podřídít určitému pravidlu.

---

⁶⁸ HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str.30

V sociálních vědách empirický výzkum dochází k poznatkům pomocí systematické analýzy dat získaných nějakým metodologicky podloženým způsobem. Jak data, tak techniky analýzy mají velmi rozmanitý charakter. Každá oblast vědy preferuje určité strategie a metody výzkumu, avšak mnoho základních kroků je společných pro všechny typy výzkumu.⁶⁹

5.1 Stanovení výzkumného problému

Výzkum má několik etap, které jednak následují po sobě, jednak se časově překrývají. Proto výzkum vyžaduje promyšlenou organizaci a plánování. První etapou výzkumu je stanovení výzkumného problému. Výzkumník v něm přesně formuluje, co chce zkoumat. V úvodní fázi si výzkumník stanoví i koho chce zkoumat, kdy a v jakých situacích ho chce zkoumat. V zásadě existují tři typy výzkumných problémů. Deskriptivní (popisné) výzkumné problémy obvykle hledají odpověď na otázku “jaké to je?” Relativní (vztahové) výzkumné problémy dávají do vztahu jevy, nebo činitele. Při tomto výzkumném problému se sice určuje, zda vztah existuje, ale nedá se přesně stanovit, kdo z pozorovaných jevů ho zapříčinil. Kauzální výzkumný problém naproti tomu zjišťuje kauzální (příčinné) vztahy. Zjišťuje příčinu, která vedla k určitému důsledku.⁷⁰

Dle kauzálního výzkumného problému práce bylo zjišťováno, zda jsou či nejsou příčinné vztahy mezi mírou lokální a kulturní identity vůči sociokulturním faktorům propojenými s přestavbou města. Pro výzkum bylo osloveno 180 respondentů z okolí Mostecka, během jednoho týdne. Pomocí metody přehledové studie byly po té zkoumány odpovědi respondentů pomocí dotazníků postavených na otázkách ověřujících znalosti historie a současné podoby Mostecka, pocit kulturní a lokální provázanosti s regionem a jeho lokálním rozvojem. Tyto otázky nám po jejich vyhodnocení daly odpovědi na základní otázky.

---

⁶⁹ HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 35-37

⁷⁰ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, str. 26-27

5.2 Stanovení hypotézy

Nyní již bylo možné stanovit hypotézu vědeckého předpokladu, který bývá vyvozen z vědecké teorie.

Hypotéza vyjadřuje vztahy mezi proměnnými. V hypotézách se mezi proměnnými vyjadřují rozdíly, vztahy, nebo následky. Gavora⁷¹ sepsal zlatá pravidla hypotézy a to, že hypotéza je tvrzení. Vyjadřuje se oznamovací větou. Na konci výzkumu musíme toto tvrzení přijmout, nebo vyvrátit. Hypotéza vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými. Hypotéza se musí dál testovat (empiricky zkoumat) Její proměnné se musí dát měřit nebo kategorizovat.“⁷²

U této práce bylo správné stanovení předpokladu velice důležité pro zvolení správné metody výzkumu a nástroje. Předpoklad byl stanoven na základě získaných poznatků z podrobného studia regionu a dané problematiky. V případě lokální identity vycházel z nedostatku kulturního hmotného dědictví, slabé kulturní krajiny, opíral se částečně o interwiev s odborníkem a o poznatky získané ze studované literatury. Hlavním stanoveným předpokladem bylo potvrzení, že změny sociokulturních faktorů, způsobené přeměnou města měly a dodnes mají vliv na lokální identitu obyvatelstva Mostecka. Aby bylo možné ověřit tento hlavní předpoklad, bylo potřeba zjistit pravdivost předpokladů dílčích. Dílčí předpoklady byly stanoveny tři. Byl předpokládán vliv sociálních a kulturních faktorů na lokální identitu obyvatelstva a vliv přeměny města na změnu těchto faktorů.

5.3 Stanovení techniky výzkumu

Další etapou bylo zvolení si metody výzkumu a pro tuto práci byla zvolena kvantitativní metoda přehledové studie, která pomocí dotazníků většinou podává méně podrobné informace,

---

⁷¹ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*,

⁷² GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, str. 52-53

ale za to umožňuje jejich širší aplikaci. Konkrétně studie umožnila spolehlivé a konkrétní získání informací, které mohly být dále kvantitativní metodou vyhodnocovány a zpracovány pro získání uspokojivých výsledků, ze kterých mohl být zformulovaný závěr. Nástrojem této studie se stal písemně zpracovaný dotazník. Základní podmínkou účelně koncipovaného dotazníku byla přesná formulace konkrétního cíle a úlohy dotazníku, což přispívá k cílevědomému obsahovému zaměření dotazníku a jasnému zaměření jednotlivých položek na uzlové momenty. Jak uvádí Gavora⁷³, pro správnou administraci dotazníku je třeba znát jeho strukturu. Při přípravě dotazníku je potřeba nejprve základní otázku rozdělit do několika okruhů. Každý z nich se potom naplňuje otázkami (položkami). Obvykle se skládá ze tří částí. První částí je vstupní část, která se skládá z takzvané hlavičky, která obsahuje představení instituce a sdělení významu respondentových odpovědí při řešení dané problematiky. Tato část by měla respondenta motivovat k pečlivému vyplňování dotazníků a jeho řádnému vrácení. Ve druhé části jsou již uvedeny vlastní otázky. První otázky by měly být lehčí a přitažlivější, uprostřed by měly být otázky těžší a méně přitažlivé a ke konci jsou umístěny otázky důvěrnějšího charakteru a faktografické otázky. V závěrečné části je dobré umístit závěrečné poděkování respondentovi za spolupráci. V dotazníku se používají tři základní typy otázek uzavřené, polouzavřené a otevřené, přičemž by se při užití všech typů měly střídát, je tím zvyšována respondentova pozornost. Uzavřené otázky jsou takové, na která nabízí hotové alternativní odpovědi. Úlohou respondenta je označit vhodnou odpověď. Výhodou uzavřených otázek je jejich lehké zpracování a vyhodnocování. Nejčastěji používanou alternativní odpovědí je škála ano, ne, nevím. Polo - uzavřené otázky nabízejí nejprve alternativní odpověď a potom ještě žádají vysvětlení, nebo objasnění v podobě otevřené otázky. Jejich vyhodnocení je již rozšířeno o rozřazení zodpovězených otevřených otázek. Otevřené otázky neomezují respondenta a dávají mu velkou volnost odpovědi, a proto jsou zdrojem nových, neznámých údajů. Na otevřené otázky je však těžší odpovídat, respondent musí odpověď nalézt a po té ji jasně zformulovat. Vyhodnocení také bývá pro výzkumníka obtížnější, odpovědi musí dodatečně kategorizovat a až po té vyhodnocovat. Otázky by měly mít vždy co největší validitu. Faktografické otázky mají vysokou validitu, nižší mají odpovědi týkající se

---

⁷³ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, str. 55-58

názorů, postojů a zájmů. Dosažení zjištění validity otázek je možné speciální metodou, kterou se mohou vydělit dotazníky vyplněné respondenty bez zamyšlení povrchně a nepravdivě. Tato metoda spočívá ve vsunutí L-otázek do dotazníku. L-otázky jsou zaměřené na chování neodpovídající společenské normě chování, lidé se ho však i tak dopouštějí. Z těchto otázek se stanovuje takzvané lživé skóre, čím více je popíracích odpovědí, tím je větší pravděpodobnost nevalidně zodpovězených otázek v dotazníku.⁷⁴ Reliabilita dotazníku poté závisí na více vlastnostech. Jednou z nich je vnitřní konzistence dotazníku. Reliabilita je vyšší, když obsahuje více otázek, které se ptají na tutéž informaci. Délka dotazníku má být jen taková, aby výzkumník získal všechny potřebné údaje, ale neunavoval respondenty. Jeho délka by tedy měla být kompromisem mezi požadavky výzkumníka a schopnostmi a zájmem respondentů. Návratnost dotazníku znamená poměr počtu odeslaných dotazníků k počtu vyplněných a vrácených dotazníků. Za požadovanou minimální návratnost výzkumník považuje tehdy, pokud je procento návratnosti alespoň procent.

Nejprve byl zformulován konkrétní cíl dotazníku: „zjistit, zda jsou či nejsou příčinné vztahy mezi mírou lokální a kulturní identity vůči sociokulturním faktorům a získat informace pro prohlubování a stabilizaci lokální identity, obnovení regionální pospolitosti a znovuobjevení kulturní identity ve formě tradic a kulturní krajiny“.

Pokud bude cíl dotazníku naplněn, bude možné v závěru práce nejen analyzovat vliv a povahu faktorů na danou identitu, ale bude možné navrhnout několik strategií pro zastavení upadání lokální, kulturní identity a lidové kultury na Mostecku. Přičemž vývoj a míra lokální identity je zde závislou proměnou a socio-kulturní faktory nezávisle proměnou.

Základní cíl byl v dotazníku rozdělen na pět okruhů. První a druhý okruh se týkal znalosti města před a po přestavbě Mostu a skládal se převážně z uzavřených otázek. Třetí okruh byl zaměřen na zapojení a zájem respondentů na dalším rozvoji města. Tento okruh obsahoval převážně otázky otevřené a polo - uzavřené. Čtvrtý okruh otázek se týkal zájmu o kulturu a zjištění sociálních poměrů respondenta. Zde byly využity převážně otázky uzavřené a polouzavřené. Poslední okruh byl tvořen důvěrnými otázkami a otázkami ověřujícími reliabilitu a validitu dotazníku. Hlavička byla vytvořena s ohledem na cíl práce, který zde byl

---

⁷⁴ JANOUŠEK, J., *Metody sociální psychologie*, str. 115

uveden, a dále bylo uvedeno jméno této práce obsahující výzkum. Otázky byly nejdříve rozřazeny do jednotlivých okruhů a po té při tvorbě grafické podoby dotazníku přeházeny tak, aby se střídaly typy otázek i témata okruhů (příloha č. 1). Aby bylo možné dotazník co nejlépe a nejpřesněji vyhodnotit pro potřeby výzkumu a zaujmout jím co nejvíce respondentů, bylo třeba užití všech tří typů otázek. Validitu otázek v dotazníku zjišťovaly tři nezávislé L-otázky a reliabilitu zvyšovaly opakující se otázky.

5.4 Před - výzkum

Dobře promyšlená přehledová studie musí odpovídat charakteristikám respondentů. Bude pro ně otázka pochopitelná? Mají dost informací, aby mohli smysluplně odpovědět? Jsou otázky vhodné?⁷⁵ Použití nástroje se tedy musí nazkoušet na malém souboru lidí, aby bylo zjištěno, zda výzkumný nástroj funguje v daných podmínkách a zda produkuje takové údaje, jak se od něho očekávalo. Tato fáze se nazývá před - výzkum.

Byla zde ověřována jak kvalita, srozumitelnost otázek a přehledné sestavení dotazníku z hlediska obsahu i formy, tak možnost jeho kvalitního vyhodnocení. Pro ověření výzkumné metody bylo využito souboru 10 respondentů z rodinného kruhu. Soubor obsahoval různé věkové kategorie, respondenti byli různého vzdělání a sociálních poměrů. Následné vyhodnocení před - výzkumu ukázalo, že je třeba z výzkumného souboru odebrat skupinu dotazovaných lidí ve věku do 14ti let, z důvodu nemožnosti kvalitního zodpovězení některých klíčových otázek těmito respondenty. Tato studie vyhodnotila vhodné složení škál odpovědí pro uzavřené otázky dotazníku a v neposlední řadě pomohla určit dvě hlavní kritéria pro stanovení základní dotazované skupiny.

---

⁷⁵ GIDDENS, A., *Sociologie*, str. 507

5.5 Stanovení výzkumného souboru

Po ověření správnosti a funkčnosti dotazníku je třeba podle Gavory⁷⁶ stanovit si výzkumný soubor, který obsahuje všechny lidi, o kterých chce výzkum získat informace a tvoří tak základní soubor. Ze základního souboru musí výzkumník obvykle vyčlenit výběrový soubor, který reprezentuje základní soubor a je jakoby zmenšeninou základního souboru. Nejlepší způsob, jak určit výběrový soubor je náhodný výběr, který chápeme ve smyslu matematické teorie pravděpodobnosti. Tento výběr je z hlediska teorie pravděpodobnosti nejlepším výběrem. „Specifickým typem náhodného výběru je stratifikovaný výběr. Tento výběr spočívá v tom, že výzkumník nejprve rozdělí základní soubor na několik kategorií a z každé z nich udělá náhodný výběr.“⁷⁷

Přímo tato metoda byla použita pro stanovení výběru dotazované skupiny v této práci.

Základní soubor byl stanoven dle dvou základních kritérií. Respondenti ve skupině musely být narozeni v Mostě a dlouhodobě (alespoň 10 let) ve městě pobývat. Dotazovaná skupina byla po té rozdělena do 3. věkových kategorií a mnou, nebo prostřednictvím pověřených osob byli oslovováni respondenti pro spolupráci na vyplnění dotazníku v dané věkové kategorii.

60 respondentů v důchodovém věku bylo osloveno prostřednictvím akcí pro domovy a penzióny pro seniory a prostřednictvím „Senior klubu“ při Městské knihovně v Mostě.

Dalších 60 respondentů, tentokrát středního věku, bylo osloveno také díky Městské knihovně v Mostě. A to, jak mezi zaměstnanci, tak mezi návštěvníky. Menší skupina respondentů v tomto věkovém rozpětí byla utvořena z okruhu známých a kolegů mých rodičů, čímž bylo dosaženo toho, že každý respondent byl z jiného pracovního i sociálního prostředí.

Nejmladší skupinu respondentů tvořili studenti Střední školy gastronomie a služeb, Střední školy diplomacie a Soukromé střední školy pro marketing a ekonomiku podnikání. Tyto školy byly oslovené a 60 dotazníků bylo distribuováno mnou osobně. Náhodně vybrané studenty jsem oslovila a požádala je o vyplnění dotazníku v jejich volném čase.

---

⁷⁶ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*

⁷⁷ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, str. 64

Distribuce dotazníků byla této stratifikaci přizpůsobena. Pro každou věkovou kategorii byla vybrána vhodná místa, u kterých byl předpokládán nejvyšší výskyt dotazovaných dané věkové kategorie. Celkem bylo tedy osloveno 180 respondentů a procento návratnosti bylo 100, tedy 180 dotazníků bylo získáno od respondentů zpět vyplněných. Takto vysoké úspěšnosti návratnosti dotazníků bylo dosaženo osobní distribucí dotazníku a prosbou o jeho neodkladné vyplnění přímo v místě distribuce.

5.6 Nástroj hlavního výzkumu

Nedůležitější etapou výzkumu je nástroj hlavního výzkumu, který se zaměřuje na sběr a zpracování údajů, kde se jedná o konkrétní použití výzkumného nástroje v hlavním výzkumu. Údaje se registrují, zapisují a potom se zpracovávají do tabulek nebo grafů. Ke zpracování dat může být využito obsahové analýzy. Obsahová analýza, je vlastně rozbor obsahu určité komunikace. Hlavním cílem této analýzy je vyhledat konkrétní slova či tvrzení a koncepty v komunikaci a stanovit jejich četnost jejich výskytu, významu a vzájemného vztahu. Pro určení četnosti výskytu určitého tvrzení či slova lze využít univariační analýzy. Univariační analýza je používána pro analyzování otázek podle jednotlivých odpovědí. Pro zkoumání vzájemného vztahu mezi slovy či tvrzeními je používána bivariační analýza, která zkoumá vztah nezávisle a závisle proměnné. Po vypracování analýzy je důležité znát postup interpretace údajů. V tomto případě můžeme interpretaci charakterizovat jako „vysvětlení sesbíraného materiálu a nutnost dát získané informace do vztahu s dosavadním poznáním a uvést jejich využití v praxi.“⁷⁸

Veškeré údaje získané z vyplněných dotazníků byly zaregistrovány a zpracovány pomocí obsahové analýzy. Dle potřeby bylo využito univariační a bivariační analýzy pro zpracování dat. Bivariační analýza byla užita hlavně v případech kdy, bylo třeba zjistit vztah mezi tvrzením či určitým slovem v závislosti na věku dotazovaného. Univariační analýza pak byl užívána především pro zjištění četnosti určitého jevu či faktu. Analýzy byly zpracovány

---

⁷⁸ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, str. 71

pomocí statistického programu SPSS, který umí zkoumat větší množství dat, jejichž zpracování by bez jeho užití zabralo nesrovnatelně více času. Kromě vyhodnocení dat podle zadaných kritérií dokáže také veškerá data zpracovat graficky.

5.7 Obsahová analýza

5.7.1 Vztah mezi kulturními faktory a lokální identitu obyvatel města

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že na lokální identitu mají největší vliv 3 hlavní kulturní faktory a to dostupnost kulturních zařízení, hmotné kulturní dědictví města v podobě historických památek a kulturní krajina města, zde myšlena především jako tradice. První faktor ovlivňující lokální identitu obyvatel je dostupnost kulturních zařízení.

Tabulka č. 1 Nejvíce využívaná kulturní zařízení v Mostě dle věkových kategorií.

Věk	Knihovna	Divadlo	Muzeum	Jiné	Celkem
do 30	42	15	0	3	60
31 - 55	2	21	19	18	60
nad 55	12	23	25	0	60
Celkem	56	59	44	21	180

Všichni z dotazovaných alespoň 1x měsíčně využívají dle dotazníkového šetření nějakého kulturního zařízení v Mostě. Knihovnu nejvíce využívají lidé do 30ti let, a to celých 70 procent dotazovaných z této věkové kategorie. Naopak střední generace do 50ti let upřednostňuje nejvíce návštěvu divadla, muzea a jiných zařízení. Lidé nad 60 let z 80 procent uvedli jako nejvíce navštěvující zařízení divadlo a muzeum. Jako jiné kulturní zařízení uvedlo 40 procent respondentů Autodrom nebo Hipodrom, 35 procent pak vodní nádrže Benedikt nebo Matyldu a zbývající odpovědi byly povětšinou obchodní střediska. Celkově bez ohledu na věkové kategorie je nejvíce navštěvovaným kulturním zařízením divadlo spolu s knihovnou.

Tabulka č. 2 Jaké zařízení či místo z hlediska kulturního a společenského vyžití obyvatelům města nejvíce chybí.

Věk	Náměstí	Moderní kino	Jiné	Celkem
do 30	54	4	2	60
31 - 55	9	45	6	60
nad 55	48	0	12	60
Celkem	111	49	20	180

Na otázku, jaké kulturní zařízení byste v Mostě uvítali, odpovědělo 75 procent dotazovaných, že by uvítali nové kino. Tito dotazovaní dosahovali průměrného věku 40ti let. Ve městě je kino nejméně navštěvovaným kulturním zařízením, což vyplynulo také z jeho průměrného návštěvnosti, což je 25 návštěvníků na jedno představení.⁷⁹ Všichni dotazovaní, kteří by si v Mostě přáli novější a modernější kino, jezdí navštěvovat toto kulturní zařízení do okolních měst. O tomto problému město ví a jeho zastupitelé ho řeší. Do roku 2014 by mělo být moderní kino zřízeno v prostorách kulturního domu v Mostě. I když se zastupitelstvo do věci angažovalo, jde především o investici mosteckých podnikatelů. Dalším ukazatelem tohoto faktoru bylo vnímání jeho vlivu na prostorovou identitu. Dle 62 procent dotazovaných v průměrném věku 40 let je jedním z velkých problémů města chybějící náměstí. To v roce 2010 nahradilo megalomanské obchodní středisko spojené s bytovými jednotkami. Ukázalo se, že tato stavba zcela zastínila jedinou moderní stavbu, kterou občané Mostu preferují a to Městské divadlo. Navíc se svými parametry nehodí dle názoru občanů do centra města. S postavením tohoto obchodního střediska došlo také k tomu, že mladí lidé, kteří se dříve scházeli na náměstí, užívají tento komplex jako své další útočiště, což působí nevoli jak u nakupujících, tak u majitelů obchodů. Tím, že bylo odstraněno náměstí, přišlo město také o možnost pořádat kulturní akce v centru města. Jedna z nejnavštěvovanějších akcí Mostecké slavnosti byly přemístěny k prostorám přesunutého kostela Nanebevzetí pany Marie. Tímto se účast občanů na akci výrazně snížila, protože nové prostory neposkytují takovou kapacitu, aby si Mostecké slavnosti Mostečané mohli ve velkém počtu a důstojně užít. Město také přišlo o každoroční oslavu příchodu Nového roku, která byla zrušena vzhledem k zajištění veřejného pořádku.

⁷⁹ Výroční zpráva o činnosti města a magistrátu za rok 2010

Druhým faktorem, který byl vyhodnocený, jako nejvíce ovlivňující identitu občanů jsou kulturní památky.

Tabulka č. 3 Místa která, by obyvatelé nejraději ukázali návštěvníkovi města.

Místa	Procenta	Četnost
Hrad Hněvín	35%	52
Muzeum	30%	45
Kostel	25%	38
Celkem historické památky	90%	135
OC central Most	2%	3
Autodrom/Hipodrom	6%	9
jiné	2%	3
Celkem moderní místa	10%	15

90 procent dotazovaných dává přednost místům, která patřila ke starému Mostu a jsou tedy historickou památkou. Tito lidé by nejraději ukázali návštěvníkům města Oblastní muzeum, které je historickou budovou, hrad Hněvín a kostel Nanebevzetí pany Marie, který se dochoval ze starého Mostu. Naopak velmi málo dotazovaných, a to povětšinou ve věku od 31ti do 55ti let, by vzalo návštěvníky Mostu do nového obchodního střediska.

Třetím faktorem je uchování kulturní krajiny. Ta byla kompletně přeměněna po likvidaci starého Mostu.

Tabulka č. 4 Jaké kulturní tradice obyvatelé města znají.

Tradice	Procenta	Četnost
Mostecké slavnosti	85%	132
Hornické slavnosti	10%	18
jiné	5%	10
Celkem	100%	160

Jedinou pravidelnou akcí spojující občany ve městě jsou pravidelné Mostecké slavnosti, které se však postupem času stávají spíše komerční akcí než slavností, na které se mohou občané sejít a oslavovat své město. Tyto slavnosti, však vznikly s výstavbou nového Mostu a jsou obměnou oslav Dne horníků. Není tedy divu, že tuto akci uvádělo 90 procent dotazovaných jako dochovanou kulturní tradici. Zbýlých 10 procent dotazovaných, kteří uvedli jako dochovanou tradici pochod horníků, bylo v průměrném věku 60ti let. Tento pochod horníků vznikl již za dob starého Mostu a je snaha ze strany občanů ho obnovit. Již dvakrát proběhla připomínková akce k tomuto pochodu, zatím však nebyla dostatečně propagována, tak aby o ní všichni občané věděli a mohli se o ni více zajímat.

S úrovní a počtem kulturních zařízení jsou dle odpovědí dotazovaných obyvatel města z větší části spokojeni. Převážná část dotazovaných však není spokojena s úrovní kulturní krajiny a množstvím kulturních památek, celých 74 procent dotazovaných vyjádřilo tuto nespokojenost. Jaký mají konkrétní faktory vliv na lokální identitu občanů, bylo zjišťováno následující otázkou. Pokud byste se odstěhovali z města z jakých důvodů? 30 procent, tedy 55 dotazovaných, stanovilo jako možný důvod pro opuštění města právě nedostatek jednoho z výše uvedených kulturních faktorů.

Tabulka č. 5 Vliv jednotlivých kulturních faktorů na lokální identitu obyvatel města.

Úroveň kulturních faktorů ve městě

Spokojenost s kulturními faktory	Četnosti odpovědí		Procenta nejvyšších četností
	ANO	NE	
Kulturní zařízení	99	81	56%
Kulturní krajina	55	125	73%
Kulturní památky	50	130	77%

Kulturní faktory, kvůli kterým by dotazovaní opusitily město

Kulturní faktory	Procento	Četnost	Pořadí
Špatná kvalita a množství kulturních zařízení	31%	18	2
Omezená kulturní krajina a tradice	49%	25	1
Malé množství kulturních památek	20%	12	3
Celkem	100%	55	

Z výše uvedených odpovědí můžeme vidět, že skoro 50ti procentům dotazovaných nejvíce vadí malé množství a různorodost kulturních zařízení, 31 procent dotazovaných, shledává velmi důležitou pestrou kulturní krajinu města a tradice spojené se zvyky. Zbýlých 20 procent dotazovaných, by raději bydlelo ve městě, kde převládá historická architektura, nad komunistickými moderními stavbami.

Graf č. 1 Zachycuje sílu vlivu jednotlivých kulturních faktorů na lokální identitu obyvatel.

Kulturním faktorem, který nejvíce ovlivňuje lokální identitu obyvatel je viditelně kulturní krajina. A to konkrétně kulturní tradice a zvyky, které se v každé lokalitě vytvářejí a udržují po generace. Kulturní zařízení a kulturní památky pak působí na identitu obyvatel Mostu méně a skoro stejnou mírou.

5.7.2 Vztah mezi sociálním prostředím a lokální identitou obyvatel města

Pomocí sociálního výzkumu byly vyhodnoceny tři nejsilnější faktory sociálního prostředí, které ovlivňují lokální identitu obyvatel města. Prvním faktorem ovlivňujícím vztah občanů

k městu je vnímání nezaměstnanosti. 95 procent dotazovaných se cítí být nezaměstnaností přímo dotčena.

Tabulka č. 6 Ochota dotazovaných opustit město, kvůli zaměstnání či studiu.

	Odchod z města kvůli zaměstnání či studiu			
	ihned a nastálo	dočasně	možná ano, dle situace	Celkem
do 30	47	8	5	60
31 - 55	29	23	8	60
nad 56	3	13	44	60
Celkem	79	44	57	180

Míra nezaměstnanosti za leden a únor přesáhla kritickou hranici 16ti procent. Koncem února Úřad práce v Mostě evidoval celkem 10 tisíc 115 lidí bez práce.⁸⁰ Strach o práci je tedy na Mostecku oprávněný. 85 procent dotazovaných do 26ti let plánuje odchod z města po dokončení studia, nebo chce již studovat v jiném městě a po studiích se již do Mostu vracet neplánuje. 90 procent dotazovaných do 40ti let by kvůli práci bylo ochotno ihned opustit město ale skoro polovina těchto respondentů by se do města ráda vrátila. 80 procent dotazovaných nad 55 let by o odchodu z města uvažovalo, zbylá část by se z města odstěhovala jen na dočasnou dobu.

Dalším sociálním faktorem, který ovlivňuje lokální identitu, je sociální složení občanů města. Celých 99 procent dotazovaných vnímá různorodost sociálního složení obyvatel a 112 dotazovaných se cítí být tímto složením ovlivněno. Přičemž 1/3 dotazovaných, konkrétně 85 respondentů je negativně ovlivněno složením občanů na Mostecku. Velká část dotazovaných tak negativně pociťuje vznikající sociální exkluzi vůči některým sociálním skupinám.

⁸⁰<http://www.alfatv.cz/index.php/zpravodajstiv/2306-na-mostecku-po-dlesni-dobe-opet-vzorstla-nezamestnanost>.

Tabulka č. 7 Vnímání sociálního složení obyvatel dotazovanými

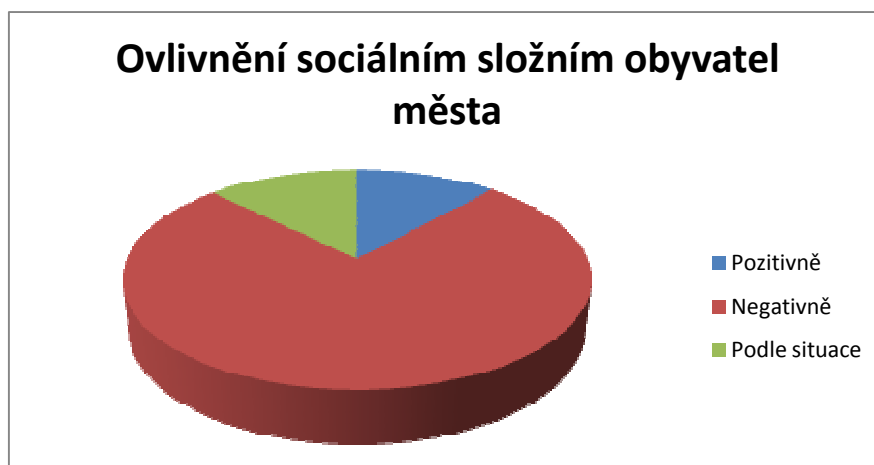
	ANO	ANO	NE	NE
Vnímám různorodost sociálního složení obyvatel	150	97%	10	3%
Vím o výskytu sociálně nepřizpůsobivých obyvatel ve m	153	99%	7	1%
Myslím si že dochází ve městě k sociální exkluzi	125	80%	35	20%
Jsem ovlivněn sociálním složením obyvatel	117	75%	43	25%

Národnostní a sociální různorodost občanů, je zapříčiněna výše zmiňovanou přeměnou města, která sebou přinesla i velký příliv nových obyvatel. Vyšší výskyt sociálně nepřizpůsobivých občanů ve středu města je však možné sledovat až v posledních letech. Tento jev se připisuje, hlavně 90ti procentní neobyvatelnosti odlehlé části města Most – Rudolice a sídelní oblasti bloku 100, kde dříve tito občané měly své domovy. Nyní však město těmto občanům přidělilo byty přímo ve městě, protože část města Most – Rudolice a sídelní oblast s bloky domů číslo 1 až 100 by měly být využity pro stavbu luxusní čtvrti.⁸¹ Přílivu sociálně slabších občanů napomáhají také pražské realitní kanceláře, které odkupují zchátralé, investičně zajímavé budovy v Praze a svým klientům za to nabízejí zrekonstruované byty na Mostecku, které jsou pro ně cenově výhodné. Nyní lze dokonce vysledovat části města, které jsou obývané především sociálně slabšími občany města. V těchto místech dochází ke zvyšování kriminality⁸² a poklesu cen bytů. Vzhledem k výše uvedeným faktům, není překvapivé, že více než ¾ občanů je ovlivněno sociálním složením obyvatel negativně.

⁸¹ Závěrečná zpráva ze sociologického výzkumu v sociálně vyloučených lokalitách Chanov a „Stovky“, Magistrát města Mostu, 2008

⁸² ŠOLTYSOVÁ Věra, *V mosteckých sídlištích bují kriminalita*, Homér, č.10, 2010

Graf. č. Jak je výše uvedených 75% obyvatel města ovlivněno sociálním složením obyvatel

70 procent tedy 126 dotazovaných, uvedlo jako své bydliště panelovou zástavbu na jedné ze sedmi sídel města. Kvůli tlaku na rychlé vybudování obytných jednotek pro velký příliv nových obyvatel v druhé polovině 20. století, byly domy stavěny převážně z panelů a velmi blízko u sebe. Hlavním bodem při výstavbě nového Mostu bylo tedy postavit co nejvíce bytů, za co nejkratší dobu a co možná nejmenších nákladů. Podle toho také dnešní Most vypadá. Na jednotlivých sídlech tedy chybí zelené plochy kvalitní dětská hřiště a domy začínají postupem času vykazovat řadu nedostatků, které je třeba nyní napravit, např. praskání zdí, způsobené posuvem panelů.

Tabulka č. 8 Spokojenost s bytovou situací na Mostecku.

	Spokojen	Spíš ANO	Spíše NE	Nespokojen	Celkem
Spokojenost s uspořádáním sídelních oblastí	13	19	25	69	126
Spokojenost s kvalitou bytových jednotek	10	15	44	57	126
Celkem	23	34	69	126	252

80ti procentům dotazovaných se nelíbí uspořádání jednotlivých sídlišť a rozložení bytových oblastí ve městě. Jako nejčastější důvody nespokojenosti byly uváděny postrádání parku, či místa k odpočinku a relaxaci v okolí bydliště. 25 procent dotazovaných je částečně spokojeno,

nebo zcela spokojeno s uspořádáním sídelních oblastí. S kvalitou panelové zástavby je spíše a zcela nespokojeno celých 80 procent respondentů. Více než polovina dotazovaných tedy vyjádřila nespokojenost s kvalitou bytů a bytových oblastí na Mostecku.

Tabulka č. 9 Vliv jednotlivých sociálních faktorů na lokální identitu obyvatel města.

Úroveň sociálních faktorů ve městě

Spokojenost se sociálním prostředím	Četnosti odpovědí		Procenta nejvyšších četností
	ANO	NE	
Zaměstnanost	46	134	74%
Sociální služby	98	82	54%
Sousedské vztahy	75	105	58%

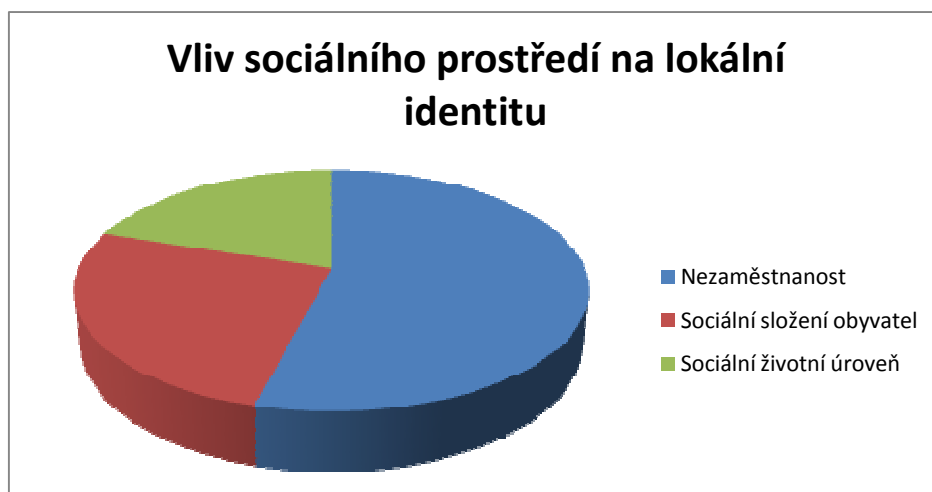
Sociální faktory, kvůli kterým by dotazovaní opusitili město

Sociální faktory	Procento	Četnost	Pořadí
Vysoká nezaměstnanost	68%	86	1
Sociální složení obyvatel města	20%	25	2
Bytová situace ve městě	12%	15	3
Celkem	100%	126	

Více jak $\frac{3}{4}$ dotazovaných uvedlo, že je nespokojeno s výší zaměstnanosti na Mostecku. Naopak více jak polovina dotazovaných bylo spokojeno s úrovní sociálních služeb ve městě. O něco menší část respondentů byla po té spokojena se svými sousedy.

Jeden z faktorů sociálního prostředí si vybralo 65 procent respondentů, při stanovování negativního faktoru, který jim na městě nejvíce vadí a kvůli kterému by mohli i město opustit, pokud by nabýval na síle. Největší podíl ze sociálního prostředí, na negativním vnímání města, měla nezaměstnanost a to 68 procent. Sociální složení občanů města je jako hlavní problém negativně vnímáno 20ti procenty dotazovaných. Jen 12 procent respondentů považuje nízkou úroveň bydlení, za nejvíce nevyhovující faktor města.

Graf č.2 Vliv jednotlivých faktorů sociálního prostředí na lokální identitu obyvatel města.

5.7.3 Míra lokální identity obyvatel

Celková míra lokální identity byla zjišťována pomocí tří dílčích identit sociální prostorové a kulturní. Kulturní identita je zde stanovena pomocí úrovně znalosti města, jeho historie a zájmu o ni. Pro zjištění úrovně těchto znalostí a zájmů bylo použito větší množství otázek v sestaveném dotazníku, ze kterých po té mohly být vyhodnoceny následující údaje.

Tabulka č. 10. Znalost současného i starého Mostu a zájem o jeho historii

	úroveň znalostí		míra zájmu
	současný Most	historie Mostu	historické kořeny města
do 30	75%	55%	30%
31 - 55	83%	35%	20%
nad 56	64%	91%	58%
maximální znalost či zájem je 100%			

Dobrou znalost současného Mostu tedy prokázala většina dotazovaných do 55ti let. Již menší úroveň orientace v novém městě byla znatelná u dotazovaných nad 56 let, kteří ale úrovní vědomostí o starém Mostě viditelně převyšovali mladší respondenty. Největší zájem o

historické kořeny města po té projevila skupina dotazovaných nad 56 let. 90 procent respondentů z této skupiny také uvedlo, že si starý Most pamatuje a 60 procent ve městě či okolních vesnicích žilo před jeho přeměnou. Můžeme tedy říci, že kulturní identita na Mostecku se nejvýrazněji projevila u starších dotazovaných, naopak méně výrazná již byla u mladších respondentů do 30ti let. Nejmenší míru kulturní identity však vykazala střední generace, která patří právě povětšinou do skupiny obyvatel, kteří se do města jako děti, či nová pracovní síla přistěhovali po jeho výstavbě. Míra kulturní identity obyvatel je tedy přímo ovlivněna tím zda, se dotazovaný v Mostě novém či starém narodil, či nikoliv.

Míru sociální identity neboli sociální identifikace jsme vyhodnotili pomocí míry příslušnosti dotazovaných k sociální skupině, kterou představují občané města Most.

Tabulka č. 10 Ukazatelé míry sociální identity obyvatel města.

	Ano	Částečně	Spíše Ne	Ne	
Hrdost na město	35	20	58	67	180
Součást soc. skupiny - občané města	69	23	42	46	180
Lidé a rodina jako důvod návratu do města	52	14	58	56	180
Celkem	156	57	158	169	540
		215			

Necelých 70 procent dotazovaných nemůže říci ani částečně, že je hrdých na své město. To znamená, že pouze jedna třetina obyvatel je na své město hrdá, což je velmi málo. Na druhou stranu celých 51 procent respondentů se cítí být alespoň částečně součástí sociální skupiny města, tedy cítí se být Mostečany. Do města by se kvůli lidem v něm žijícím vrátilo alespoň částečně pouze 38 procent dotazovaných. Zbýlých 52 procent dotazovaných by se do města nevrátilo vůbec a 10 procent respondentů by se vrátilo z jiného důvodu.

Míru sociální identity má vyhraněnou přes 58 procent dotazovaných, zbylá část respondentů si její mírou není jistá a při změně některých sociálních faktorů, by došlo k negativnímu či pozitivnímu ovlivnění jejich identity takřka okamžitě. Skoro 40 procent respondentů sociální identitu k občanům města pociťuje alespoň částečně. Více jak polovina dotazovaných však nechce být s touto sociální skupinou nijak spjata.

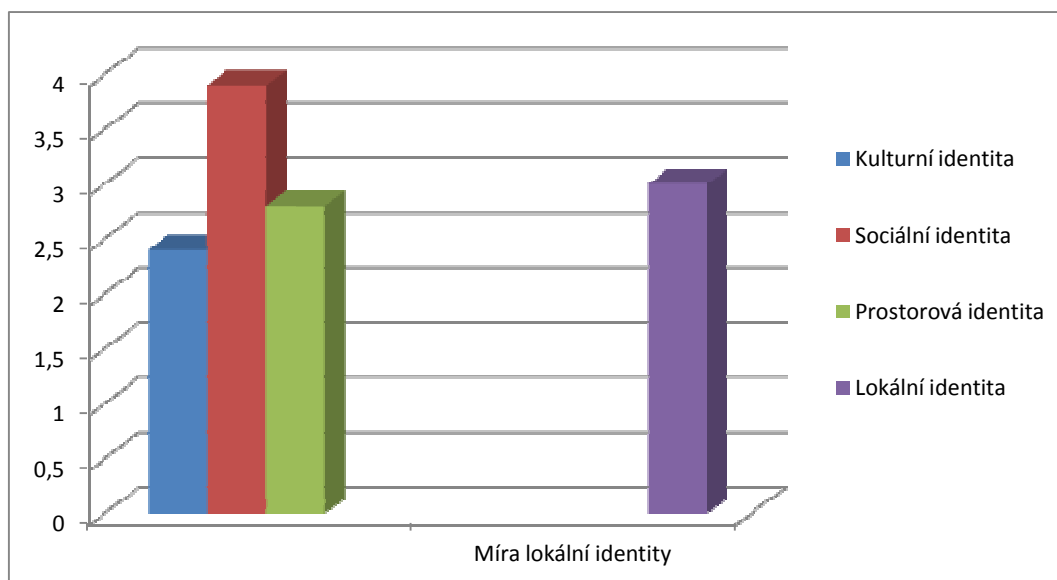
Prostorová identita se zde stanovovala velmi těžko, protože jde o vztah k určité lokalitě a v našem případě znali lokalitu respondenti v různé podobě. Dle odpovědí respondentů vyplynulo, že 108 dotazovaných si starý Most pamatuje jen z obrázků a filmů. Tedy celých 72 dotazovaných starý Most přímo zažilo.

Tabulka č. 11 Spokojenost s přírodní krajinou dotazovaných

Pamětníci starého Mostu	Spokojenost respondentů				Celkem
	s přeměnou města	s životním prostředím	s obnovou krajiny	s krajinou	
NE	87	36	102	47	272
ANO	7	30	65	39	141
Celkem	94	66	167	86	413

Necelých 81 procent dotazovaných, kteří si město v jeho původní podobě nepamatují a znají ho tedy jen z obrázků a filmů bylo s přeměnou města spokojeno, zatímco 90 procent pamětníků města bylo s jeho přeměnou nespokojeno. Až 65 procent respondentů bylo nespokojeno se současným stavem životního prostředí a krajiny. Ztráta prostorové identity, která byla ovlivněna změnou podoby krajiny, se projevila převážně u dotazovaných, kteří znali starý Most, a byli nuceni se přestěhovat do nově vystavěného města. Vznik nové prostorové identity u obyvatel nového města byl těžký, protože krajina je dodnes poznamenána těžbou černého uhlí. Naštěstí rekultivace krajiny v oblasti probíhá úspěšně již několik let, takže má tato identita růstový potenciál.

Graf č. 3 Míra lokální identity

0-4 slabá lokální identita, 4-6 střední lokální identita, 5-7 silná lokální identita

Dle věkové struktury v Mostě, která se výrazně neliší od věkové struktury v České republice, můžeme říci, že míra kulturní identity obyvatelstva na Mostecku, je spíše slabá a to z toho důvodu, že zde převažuje obyvatelstvo, které kulturní identitu málo nebo skoro vůbec nepocítuje. Míra sociální identity na Mostecku je tedy oproti identitě kulturní o poznání větší a při pozitivní změně sociálního prostředí, které ji ovlivňuje má i rostoucí potenciál.

6 Negativní dopady přeměny města na lokální identitu

6.1 Změny kulturních faktorů

Jak vyplývá z výše uvedené analýzy, lokální identita obyvatel města je z jedné pětiny negativně ovlivněna změnou kulturních faktorů. Největší změna převážně kulturní krajiny a

kulturních památek nastala spolu s přeměnou města. V novém Mostě od počátku chyběl staletími vytvořený duševní a citový vztah obyvatel k městu, vztah předávaný a propojený generacemi. Vztah k místu, které tvoří domov, vědomí k určité příslušnosti. Tento vztah, který trval téměř sedm set let, byl násilně přerušen a zlikvidován spolu s městem, které zmizelo z povrchu zemského. Obyvatelé města si museli něčím začít vytvářet vztah k městu, který by na tuto chybějící kontinuitu navázal. Předpokládalo se, že přesunutý děkanský chrám by měl alespoň z části tuto kontinuitu nahradit, to se ovšem zcela nepodařilo. Důkazem takto zprerhaných vazeb k městu je vymizení původních tradic města, které dnešní občané již ani neznají, protože se po přeměně města již neudržovaly, a nebyla zde ani snaha o jejich udržení. Vymizení kulturních památek pak také ovlivnilo ztrátu duševního a citového vztahu k městu. Jak můžeme vysledovat z výše uvedené analýzy, i malá zachovalá část kulturních památek je pro obyvatele města velmi důležitá a pomáhá jim udržovat si a dále rozvíjet vztah k městu.

6.2 Změny sociálního prostředí

Změna sociální struktury obyvatel dala vzniknout negativnímu sociálnímu prostředí, které nyní ovlivňuje identitu obyvatel. Největší změny ve struktuře obyvatel započaly právě přestěhováním původních obyvatel ze starého historického města a přilehlých obcí do města nového. Možnost získání nového moderního bydlení přispělo rovněž k velké migraci obyvatel z různých koutů republiky do této průmyslové oblasti. Lidé zakládali nové rodiny v této průmyslové oblasti, přesto, že své kořeny měli v jiných částech vlasti. Rovněž tak je třeba říci, že se do této oblasti stěhovali lidé s nepříliš dobrou minulostí a úrovní vzdělanosti. Došlo ke kompletní obnově obyvatelstva během velmi krátké doby, díky čemuž vznikli jednotlivé sociální skupiny, které spojovaly jejich původ či společné tradice. Rozdělení města do těchto sociálních skupin trvá dodnes. Životní úroveň na Mostecku v posledních letech dosti klesla a to hlavně díky vysoké nezaměstnanosti. Většina nově příchozích obyvatel do města přišla za prací v dolech, které bylo v minulých desetiletích dostatek. Postupným omezováním těžby, které vyvrcholilo v roce 2000, ale prudce stoupla nezaměstnanost. Díky vysoké nezaměstnanosti a klesající životní úrovni se z města stěhují občané, kteří se do města přistěhovali po jeho postavení v 80. letech 20. století a namísto nich do města přicházejí

chudší občané ze širokého okolí, hlavně kvůli nízké ceně bytů a služeb ve městě. Dokonce dnes ve městě i existují části, ve kterých se pohybují převážně sociálně slabší občané. To výrazně zhoršuje i celkové vnímání města okolím či jeho dlouhodobými obyvateli. Pracovní prostředí a jeho problematika dle dotazovaných působí na obyvatele velmi silně a ovlivňuje jejich sociální identitu skoro z poloviny. Již menší, ale přesto významný vliv má na lokální identitu u změny struktury obyvatel, která ve své první fázi, zapříčinila vznik dnešní nezaměstnanosti.

6.3 Změna prostorové identity

V 70. letech dvacátého století, kdy docházelo ke stěhování obyvatel z města Mostu a okolních vesnic do města nového bylo toto obyvatelstvo obkloповáno neutěšenou krajinou výsypek, průmyslových staveb a povrchových dolů. Malebná příroda v okolí jejich dřívějších domovů se proměnila v pánevní průmyslovou oblast. Tedy nejen výstavba a život v novém městě ovlivnili identitu původních obyvatel. Bylo to i znečištěné ovzduší, nepříjemné životní prostředí. Mostecká oblast získávala v široké veřejnosti punc devastované krajiny a znečištěného ovzduší, pro nový domov a život lidí nepříliš lákavé místo. Tato ztráta identity byla však přítomná pouze u generace obyvatel, kteří si starý Most pamatovali a zažili jeho přeměnu na vlastní kůži. Postupně se totiž z „nového Mostu“ stává město Most, kde se rodí a vyrůstají nové generace pro které je již jen jedno město, jeden Most, který díky rekultivacím krajiny, nevypadá ani zdaleka tak nemalebně jako dříve.

6.2 Ověření předpokladu

Díky důkladné analýze dat bylo možné ověřit předpoklady stanovené na začátku dotazníkového šetření. Abychom mohli potvrdit či vyvrátit hlavní předpoklad bylo potřeba nejdříve ověřit dílčí předpoklady, které byly stanoveny tři: vliv kulturních faktorů na lokální identitu, vliv sociálního prostředí na lokální identitu a vliv přeměny města na změnu tohoto prostředí a faktorů. Všechny tyto předpoklady byly analýzou dat potvrzeny. Bylo tedy zjištěno,

že změny sociokulturních faktorů, způsobené přeměnou města měly a dodnes mají vliv na lokální identitu obyvatelstva Mostecka.

Graf. č. 4 Vliv sociokulturních faktorů a jejich změny na lokální identitu obyvatelstva.

Na lokální identitu obyvatel měla tedy největší vliv změna sociálního prostředí. Naopak změna vzhledu krajiny ovlivnila lokální identitu obyvatel Mostu jen velmi málo.

7. Závěr

Z výše uvedeného je zřejmé, že přeměna města měla vliv na lokální identitu obyvatel a má ji dodnes. Nejvíce je lokální identita ovlivněna změnou sociálního prostředí města, ke kterému došlo kompletní přeměnou sociální skladby obyvatelstva při vybudování nového města. Touto změnou sociálního prostředí, která byla převážně negativní, došlo postupem času ke vzniku vysoké nezaměstnanosti ve městě a k negativně vnímanému sociálnímu složení obyvatel města. Hlavně vznik a nyní existence těchto negativních faktorů působí na lokální identitu obyvatel města a to převážně v produktivním a před produktivním věku. A právě tito obyvatelé jsou pro budoucnost města a pro jeho hospodářský rozvoj nejdůležitější. Největší hrozbou v tomto ohledu je ztráta mladých a vystudovaných obyvatel, kteří již dnes ve velkém počtu odcházejí z města již v průběhu studií, a do města se již nastálo nevracejí. Pro zastavení

tohoto trendu je nutné nejdříve vytvořit adekvátní studijní podmínky pro mladé obyvatele města, tak aby na studia nemuseli odcházet z města, a po té vytvořit dostatek pracovních příležitostí pro absolventy těchto studií, ale i pro vzdělané obyvatele, kteří jsou již ve středním věku. Musíme si uvědomit, že nedostatek pracovních příležitostí pro vzdělané obyvatele vede k jejich odchodu z města a to má po té vliv i na celkové sociální složení obyvatel. Problematiku negativní sociální struktury obyvatel je ale potřeba řešit také společně s nezaměstnaností. Pokud by bylo ve městě dostatek pracovních příležitostí, byla by zajištěna větší úspěšnost sociální inkluze a snížení nedobrovolné zaměstnanosti ve městě. Sama nezaměstnanost totiž vyvolává negativní sociální dopady.

Kulturní krajina či kulturní památky, které kvůli přeměně města skoro vymizely, jsou pro obyvatele města chybějícím článkem v jejich lokální identitě. A protože se kulturní krajina vytváří po desetiletí a zničené kulturní památky nelze nahradit, je třeba se zaměřit na posílení faktorů, které lze ovlivnit v krátkém čase. Konkrétně je tedy třeba se zaměřit na kulturní vybavenost či vzhled krajiny. Dle dotazníkového šetření obyvatele v převážné většině postrádají nedávno zrušené náměstí ve městě. Tedy místo, kde by se mohli ve svém městě scházet s přáteli, kde by mohly být pořádány městské kulturní akce trhy a místo kde by bylo možné si v centru města najít klid. Město se snažilo tuto chybějící část města obyvatelům vynahradit výstavbou současného malého náměstí. Ale jak se ukázalo, není pro obyvatele města adekvátní alternativou.

Já si myslím, že obnova náměstí ve městě není nereálná a osvěžila by tak vzhled centra města. Pro posílení kulturní krajiny by dle mého názoru bylo dobré, připomenout obyvatelům města historii kulturních tradic i samotného zbouraného starého Mostu a pokusit se na ně navázat. O oživení některých tradic se již nyní pokouší některá zájmová sdružení. Jejich snaha je obdivuhodná, ale bylo by potřeba pomoci samotného Magistrátu města Mostu a obyvatel aby k obnovení některých tradic došlo. Já si myslím, že obnovení například Hornických slavností, či tradice předávání světla svaté Barbory primátorovi města by pomohlo obyvatelům města připomenout si časy jeho největší slávy a pomohlo by jim utvořit si představu o podobě města a obyvatel, kteří zde žili před 50ti lety.

Lokální identita negativně ovlivněná přeměnou města je u obyvatel Mostu slabá. Pro její posílení je třeba se zaměřit na zlepšení sociálního prostředí ve městě a na obnovení kulturních tradic. Celková rekultivace krajiny, která již nyní probíhá, by mohla po svém dokončení lokální identitu obyvatel také výrazně posílit. Doufám, že se podaří městu i samotným obyvatelům najít cestu ke společnému souznění, tak aby lidé, kteří v novém městě již prožili své dětství, se budou do tohoto města rádi vracet. Bude po té zřejmé, že našli svoje místo, našli to, co v člověku vytváří pocit domova.

8. Seznam použité literatury

- APPLEGATE, C., *A Europe of Regions: Reflections on the Historiography of Sub-National Places in Modern Times*, The American Historical Review 4/1999
- ASSMANN, J., *Kultura a paměť*, Prostor: Praha, 2001, ISBN 80-7260-051-6
- BOHUMIL, B., *K historii Židů v Čechách*, B. Bondy, 1906, Michiganská univerzita
- BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie svazek 3*, Mladá fronta, v Praze, 2007, ISBN 802-041-713-3
- CABADA, L., *Evropa – kultura – identita - Kulturní pozadí evropské integrace*, Aleš Čeněk, s. r. o., 2007 ISBN 978-80-7380-064-2
- ČAPEK KAREL, *Karel Čapek: Regionalismus*, Lidové noviny, 19.6.2011
- ERIKSEN, T. H., *Antropologie multikulturních společností - Rozumět identitě*, Praha: Triton, 2007, ISBN 978-80-7254-925-2
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1993, ISBN 802-460-139-7
- FROLEC, V., MRUŠKOVIČ, Š., *Lidová architektura*, SNTL, 1983
- GIDDENS, A., *Sociologie*, 1. vyd. Praha: Argo Metody sociologického výzkumu, ISBN 807-203-124-4
- GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, Paido, v Brně, 2000, ISBN 808-593-179-6
- HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, Portál, 2005, ISBN 807-367-040-2
- HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁL, M., ŠEVČÍKOVÁ, A., *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*, Reprografické studio PEF ČZU v Praze, 2005, str. 83
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

- HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. (2009): *Kulturní regiony a geografie kultury*, vyd. 1., Praha: ASPI, 2009, ISBN 807-357-339-3
- HOFFMAN FRANTIŠEK, *České město ve středověku*, Panorama 1992, ISBN 807-038-182-5
- JANOUSEK, J., *Metody sociální psychologie*, Státní pedagogické nakladatelství, 1986, Indiana university
- JEŘÁBEK, M., PEŠTOVÁ, J. *Regionalizace České republiky: formování regionů, jejich funkce, význam pro začleňování do evropského prostoru*, 1. vyd. Ústí nad Labem – Univerzita J. E. Purkyně, 1999, ISBN 807-044-257-3
- LIBROVÁ, H., *Pestří a zelení*, Brno, Veronika a Hnutí duha, 1994, ISBN 808-536-818-8
- KEATING, M., *European Integration and the Nationalities Question*, Politics and society 3/2004
- MACHALOVÁ, T., *Lidská práva proti rasismu*, Doplněk, 2001, ISBN 807-239-099-6
- MACHÁČKOVÁ, J., MATĚJEČEK, J., *Problémy obecné kultury v českých zemích 1781 – 1982*, Opava, Slezské a zemské divadlo v Opavě, 2008, ISBN 808-622-466
- MANNLOVÁ, H., *Kulturní památka Most- Děkanský kostel a jeho stavitelé*, Propagační tvorba, Praha, 1989, ISBN 80-900018-2-3
- MATES, P., WOKOUN, R., *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*, Prostpektrum 2001, ISBN 807-175-100-6
- NAVRÁTIL P. a kol. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8
- NEJEDL, P., ČERMÁK, D., *Participace a partnerství v místní veřejné správě*, Sociologický ústav AV ČR, 2007, ISBN 807-330-130
- NOVÁK, V., *Zmizelý Most*, Nakladatelství Hněvín, s.r.o. Most, 2003, ISBN 80-86654-05-2
- PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, ASPI, a.s. Praha, 2008, ISBN 987-80-7357-347-8
- POKORNÁ, L., *Osud Mostecka*, Okresní muzeum Most, 1996
- SMITH, A. D. *Etnický základ národní identity*. In: Hroch, M. (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*. Praha: SLON, 2003

SOUKUP, V., *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, Univerzita Karlova 1996, ISBN 807-184-158-7, str. 106-120

ŠTÝS, S., VĚTVIČKA, V., *Most v zeleném*, Nakladatelství Hněvín, Most, 2008, ISBN 978-80-86654-22-5,

ŠOLTYSOVÁ Věra, *V mosteckých sídlišťích bují kriminalita*, Homér, č.10, 2010

VÝROST, J., *Sociální psychologie*, Grada Publishing, a.s., 2008, ISBN 802-471-428-0
Výroční zpráva o činnosti města a magistrátu za rok 2010

Závěrečná zpráva ze sociologického výzkumu v sociálně vyloučených lokalitách Chanov a „Stovky“, Magistrát města Mostu, 2008

Zákon číslo 248/2000Sb. o podpoře regionálního rozvoje

ZEMÁNEK, L., *Lokální kultura v životě našeho venkova*, Univerzita Karlova v Praze, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 2002

Internetové zdroje

Design. In Wikipedie : otevřená encyklopedie [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia

<http://www.alfatv.cz/index.php/zpravodajstiv/2306-na-mostecku-po-dlesni-dobe-opet-vzorstla-nezamestnanost>.

<http://www.mesto-most.cz/mesto.asp?p1=51>

9 Přílohy

Příloha č. 1 vzor vyplňovaného dotazníku

DOTAZNÍK

Dobrý den, jsem studentkou Zemědělské Univerzity, fakulty provozně ekonomické a studuji, obor Regionální rozvoj a veřejná správa. Pomocí tohoto dotazníku provádím průzkum do mé diplomové práce s cílem zjištění regionální a kulturní identity na Mostecku.

Prosím o Vaše odpovědi a předání vyplněného dotazníku kontaktní osobě a předem Vám děkuji za Váš čas a pomoc při výše jmenovaném průzkumu.

---

1. Víte, kdy bylo založeno město Most?	ANO	NE
2. Víte, kdy bylo založeno nové město Most?	ANO	NE
3. Znáte rekreační lokality v okolí Mostu?	ANO	NE
4. Znal (a) jste „starý“ Most?	ANO	NE

5. Jaká kulturní zařízení Vám v Mostě chybí? -----
-----

6. Jste spokojen s úrovní kulturních zařízení ve městě?	ANO	NE
7. Znáte podrobnou historii města Mostu?	ANO	NE
8. Odstěhoval(a) by jste se kvůli studiu, či práci z města.	ANO	NE

Pokud ano, plánoval(a) by jste návrat do města? Z jakého důvodu? -----
-----

9. Navštívil (a) jste výstavu o „starém“ Mostě?	ANO	NE

10. Jste spokojen (a) s úrovní kulturních památek ve městě? ANO NE
11. Víte, proč byl zbourán „starý“ Most? ANO NE
 Pokud ano – proč? -----
12. Vzpomínáte si na místa ve „starém“ Mostě? ANO NE
 Pokud ano, na která -----
 -----
13. Chybí Vám v novém městě náměstí? ANO NE
14. Znáte své sousedy v domě? ANO NE
 Pokud ano, jak s nimi vycházíte?-----
15. Viděl (a) jste film o „starém“ Mostě? ANO NE
16. Bydlíte v panelové zástavbě ANO NE
 Pokud ano, jste spokojeni s upořádáním domů a s kvalitou samotných bytů?(vyberte 1)
 Spokojen spíše spokojen spíše nespokojen nespokojen
17. Chybí Vám ve městě zařízení nebo místo pro kulturní vyžití? ANO NE
 Pokud ano, co konkrétně -----
 -----
18. Dotýká se Vás vysoká nezaměstnanost ve městě? ANO NE
19. Opustil (a) by jste město kvůli zaměstnání? (vyberte 1 možnost)
 Ihned a nastalo dočasně možná ano, dle situace ne, nikdy
20. Víte, kdy byl zbourán“starý“ Most? ANO NE
21. Přecházíte někdy na červenou? ANO NE
22. Líbí se Vám architektura „nového“ Mostu? ANO NE
23. Četl (a) jste nějakou publikaci o „starém“Mostě? ANO NE
24. Chybí Vám historická část města? ANO NE
25. Navštěvujete pravidelně divadlo, kino, knihovnu? ANO NE
26. Myslíte, že je ve městě dostatek zaměstnání? ANO NE
27. Jste pamětníkem „starého Mostu? ANO NE

28. Stává se Vám občas, že se rozhněváváte? ANO NE
29. Znáte některé památky, které se zachovaly ze „starého“ Mostu? ANO NE
 Pokud ano – které? -----
 -----
30. Navštívil (a) jste někdy kostel Nanebevzetí Panny Marie? ANO NE
31. Máte rodinné kořeny v Mostě? ANO NE
32. Pokud by, jste se měl (a) z města odstěhovat z jakého důvodu? -----

 Z jakého důvodu by, jste se do města vrátil (a) ? -----
 -----
33. Cítíte se hrdý(á) na své město? ANO NE
34. Víte, kdy byl přesunut kostel Nanebevzetí Panny Marie? ANO NE
 Pokud ano – kdy a o kolik metrů byl přesunut -----
 -----
35. Jaká využíváte nejčastěji kulturní zařízení v Mostě? (vyberte 1 možnost)
 Knihovna Divadlo Muzeum Jiné
 Pokud je uvedeno jiné, jaké?-----
36. Co si nejvíce pamatujete ze „starého“ Mostu? -----
 -----
37. Znáte nějaké tradiční akce, které se konají Mostecku? ANO NE
 Pokud ano, jaké a jak se Vám líbí?-----
 -----
38. Víte, jaká profese je v okrese Most nejrozšířenější? ANO NE
39. Krajina regionu začala být obnovována, víte o tom? ANO NE
 Pokud ano- co na to říkáte?-----
40. Myslíte že ve městě dochází k sociálnímu vyloučení určité skupiny občanů?
41. Kam by, jste vzali návštěvníka, který nezná město Most? (vyberte 1 možnost)
 Hněvín Muzeum Kostel Central Most Autodrom/Hipodrom Jiné-----

42. Jaká budova se Vám architektonicky v Mostě nejvíce líbí? -----
-----
43. Vnímáte různorodé sociální složení obyvatel? ANO NE
44. Zajímáte se o další rozvoj města, pokud ano tak jak? ANO NE
-----
45. Jste spokojen(a) s životním prostředím a vzhledem krajiny v regionu?
ANOs krajinou ANOs životním prostředím NE s krajinou NE s životním prostředím
46. Víte o výskytu sociálně nepřizpůsobivých občanů ve městě? ANO NE
47. Kolik je Vám let? -----
48. Pracujete? ANO NE
Pokud ano, ve kterém odvětví -----
49. Děláte rádi domácí práce? ANO NE
50. Jste v důchodu? ANO NE
Pokud ano, jak dlouho? -----
51. Studujete ? ANO NE
Pokud ano- obor? -----
52. Obtěžovali Vás některé otázky tohoto dotazníku? ANO NE

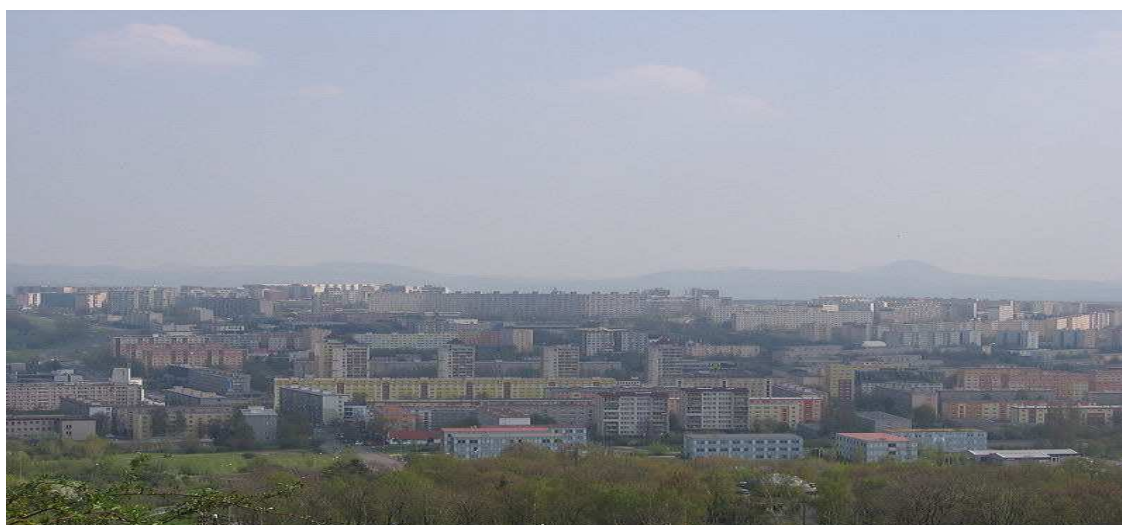
Velmi Vám děkuji za Vaši spolupráci a za Váš čas

Příloha č. 2 fotografie starého a nového Mostu

Starý Most

nový Most

Příloha č. 3 fotografie současných budov a budov zlikvidovaných, přeměně města

zbourané Divadlo pracujících

Městské divadlo v nynějším Mostě

..

Příloha č. 4 demolice města Most

